

Mia Pellikka

RIKOSILMOITUKSEN KIRJAAMISEN VAIKUTUKSET SYYTTÄJÄN TYÖHÖN KOUVOLAN PÄÄPOLIISIASEMALLA

Opinnäytetyö
Liiketalous

2018

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Mia Pellikka	Tradenomi (AMK)	Maaliskuu 2018
Opinnäytetyön nimi Rikosilmoituksen kirjaamisen vaikutukset syyttäjän työhön Kouvolan pääpoliisiasemalla		66 sivua 4 liitesivua
Toimeksiantaja Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Kouvolan pääpoliisiasema		
Ohjaaja Lehtori Päivi Ollila, rikoskomisario Marko Leponen		
Tiivistelmä <p>Rikosilmoitus tehdään poliisille, kun epäillään havaitun teon tai tapahtuman olevan lainvastainen eli rikos. Ilmoittajan tekemän rikosilmoituksen tiedot kirjataan poliisiasiain tietojärjestelmään PATJAAN. Esitutkinnassa rikosepäily tutkitaan valmiiksi ja kertyneestä aineistosta muodostetaan esitutkintapöytäkirja, joka toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaan.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä selvitettiin rikosilmoituksen kirjaamistilanteissa syntyviä puutteellisuksia ja virheitä eli epäkohtia, joita syyttäjät havaitsevat esitutkinnasta saapuvissa esitutkintapöytäkirjoissa ja sitä, millainen vaikutus niillä on syyttäjän varsinaiseen työhön. Aineisto on kerätty laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin käyttäen aineistonkeruumenetelmänä syyttäjien teemahaastattelua. Teemahaastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna Salpausselän syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjille.</p> <p>Teoria alkaa rikoksen ja rikosilmoituksen määrittelyillä. Seuraavana tarkastelussa ovat rikosprosessin vaiheet esitutkinta ja syyteharkinta, joissa keskitytään niihin prosessin kohtiin, jossa epäkohdat voivat siirtyä eteenpäin. Teoriaosuus päättyy PATJA-järjestelmän päänäköymän tietoryhmien läpikäymiseen. Teorian lähdeaineistona käytettiin pääosin oikeuslähteitä: rikos-, prosessi- ja yhtiöoikeuden aloihin kuuluvaa ajantasaista lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta, Poliisihallituksen ohjeistuksia sekä lakiin perustuvia internetsivustoja.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on, syyttäjien havaitsemien epäkohtien esiin tuomisella ja oikeushenkilön kirjaamiseen liittyvällä yhtiöoikeuden osuudella, parantaa rikosilmoituksen kirjaamisen ja siten myös esitutkintapöytäkirjan sisältämien tietojen laatua Kouvolan pääpoliisiasemalla.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selviää Salpausselän syyttäjänviraston syyttäjien tekemät havainnot ja ne kertovat, että rikosilmoitusten kirjaamisissa on puutteellisuksia. Tulosten perusteella puutteellisuksia on eniten oikeushenkilön tietojen kohdalla. Esitutkintapöytäkirjan tiedoissa esiintyy toistuvasti samoja puutteellisuksia, joita ilmeni jo vuosia sitten syyttäjille tehdyn kyselytutkimuksen tuloksissa. Kirjaamisen toteuttamisella laadukkaasti on kokonaisvaltainen merkitys rikosprosessin osallisten oikeusturvaan ja oikeudenmukaisen, joutuisan sekä eheän oikeudenkäyntimenettelyn toteuttamiseen.</p>		
Asiasanat rikos, rikosilmoitus, rikosprosessi, esitutkinta, PATJA-poliisiasiain tietojärjestelmä, oikeushenkilö, syyttäjä		

Author (authors)	Degree	Time
Mia Pellikka	Bachelor of Business Administration	March 2018
Thesis title		66 pages 4 pages of appendices
The Effect of Report of Offence on Prosecutor's Work at Kouvola Central Police Station		
Commissioned by		
Southeastern Finland Police Department, Kouvola central police station		
Supervisor		
Päivi Ollila, Marko Leponen		
Abstract		
<p>Report of an offence is prepared for the police, when an action or event is suspected to be against the law, criminal activity. The report from an informant will be filed as a pre-trial investigation to the police information system PATJA. In pre-trial investigation the suspect of a crime is investigated completely. The police reports are collected in dossier and are sent to the prosecutor for consideration.</p> <p>The aim of this thesis was to research the inadequacies in the police reports observed by the prosecutor and their effect on the actual prosecution work. The primary data was collected by qualitative means conducting theme interview. The theme interview was executed as a group interview of the district prosecutors of Salpausselkä prosecution office.</p> <p>The theory part included definition of crime and police report. Additionally, the theory explored the phases of the criminal procedure: pre-trial investigation and consideration of prosecution, focusing on the fault points in the process that could transfer forward. The main view of PATJA-system was scrutinized with categories of data as well. The secondary sources were mostly from crime-, process- and corporate law, real-time legislation and law literature National Police Board directives and internet pages on law issues were used as well.</p> <p>The target of the research was to bring forward inadequacies in pre-trial investigation records, detected by the prosecutor, and from point of view of the corporate law, to improve pre-trial investigation material quality at the central police station in Kouvola. These will improve the quality when the crime report is registered into PATJA at the police station.</p> <p>The results of the research concluded that according to the prosecutor observations and experiences in crime report registration there is need for improvement. Deficiencies, which emerged in a research done years ago, appeared repeatedly in the pre-trial investigation record now. The quality of registration has a comprehensive meaning for the involved parties in legal protection and rightful legal proceedings.</p>		
Keywords		
crime, crime report, criminal procedure, pre-trial investigation, police information system (PATJA), legal person, prosecutor		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Toimeksiantaja ja tutkimuksen tausta	6
1.2	Tutkimusongelma ja -kysymykset	7
1.3	Teoreettinen viitekehys ja rajaus	9
2	RIKOS, SEN SYNTY JA ILMENEMINEN	13
3	RIKOSILMOITUS.....	15
3.1	Rikosilmoituksen sisältämien tietojen eteneminen rikosprosessissa	16
3.2	Rikosilmoituksen tiedot osaksi esitutkintapöytäkirjaa.....	17
3.3	Rikosasia syyttäjälle syyteharkintaan	20
4	PATJA-JÄRJESTELMÄÄN KIRJATTAVAT PERUSTIEDOT	22
4.1	Yleistä PATJA-tietojärjestelmästä	23
4.2	Rikosilmoituksen vastaanotto ja kirjaaminen	24
4.3	Alkutiedot ja vastaanottotiedot	26
4.4	Ilmoituksen paikkatiedot	28
4.5	Rikosnimike	28
4.6	Luonnollinen henkilö	31
4.7	Oikeushenkilö	35
4.8	Selostusosio	39
5	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ LAADULLINEN TUTKIMUS	40
5.1	Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu	41
5.2	Aineiston analyysimenetelmät	42
6	SYYTTÄJIEN HAASTATTELUTULOKSET	44
6.1	Taustatietoa syyttäjistä	45
6.2	Syyttäjä osana rikosprosessia	45
6.3	Syyttäjän ja poliisin yhteistyö rikosasiassa	46
6.4	Esitutkinta-aineiston laatuun vaikuttavat seikat	48
6.5	Syyttäjä esitutkinta-aineiston laadunparantajana.....	53

7	PÄÄTELMÄT TÄRKEIMMISTÄ TUTKIMUSTULOKSISTA	55
7.1	Tutkimuksen luotettavuus	59
7.2	Kehitysehdotukset kirjaamisen laatuun.....	60
8	POHDINTA	61
	LÄHTEET.....	62
	LIITTEET	

Liite 1. Tulostettava rikosilmoituslomake anastetusta omaisuudesta

Liite 2. Teemahaastattelun runko

1 JOHDANTO

1.1 Toimeksiantaja ja tutkimuksen tausta

Opinnäytetyöni perustuu toimeksiantosopimukseen, jonka solmin syventävän työharjoitteluni aikana Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kanssa kesällä 2017. Harjoittelupaikkani on yksi Suomen 11:stä Poliisihallituksen alaisuuteen kuuluvista poliisilaitoksista (Sinetti 2017). Työntekopaikkani oli Kaakkois-Suomen poliisin Kouvolan pääpoliisiaseman lyhytkestoinen tutkinta, jossa suoritetaan esitutkinta eli selvitetään rikoksia.

Lyhytkestoinen tutkinta kuuluu Kouvolan poliisilaitoksen organisaatiokaavion mukaisesti perustutkintasektoriin, joka jakautuu lyhyt- ja pitkäkestoiseen tutkintaan. Karkeasti eritellen lievempien rikosten (maksimirangaistus on enintään 2 vuotta vankeutta) esitutinnan lisäksi, Kouvolan lyhytkestoisen tutkinnan yksikössä otetaan vastaan eri kanavia pitkin tulevat rikosilmoitukset. Kaikki sähköisesti, henkilökohtaisesti, puhelimitse tai muuten kuin ilmoituksella tehdyt rikosepäilyt kirjataan poliisin rekisteriin, poliisiasian tietojärjestelmään (myöhemmin PATJA). Kirjaajina Kouvolaassa toimivat poliisikoulutuksen saaneet rikostutkijat (myöhemmin tutkija), jotka selvittävät rikoksia tutkinnanjohtajan alaisuudessa. (Kaakkois-Suomen poliisilaitos 2016.) Laissa poliisin hallinnosta (14.2.1992/110) säädetään sen 7. §:ssä paikallispoliisin tehtävistä. Yksi, esitutkintaan liittyvistä paikallispoliisin tehtävistä, on tutkia rikoksia ja muita yleisiä järjestystä tai turvallisuutta vaarantavia tapahtumia (Laki poliisin hallinnosta 7. § 1. mom.).

Kolmen kuukauden ajan pääasiallinen työtehtäväni oli Kouvolan poliisin virkasähköpostiin tulleiden sähköisten rikosilmoitusten kirjaaminen PATJAAN. Tutkimusaiheeni, rikosilmoituksen kirjaamisen, valitsin työtehtävässäni tekemieni havaintojen perusteella. Huomasin, ettei tietojen kirjaaminen ollut yhteneväistä Poliisihallituksen (2013) laatimista PATJA-ohjeista huolimatta ja ohjeet olivat joltain osin puutteellisia. Osallistuin itse keskusteluihin, joissa oli epävarmuutta tutkijoiden oman alan ulkopuolisesta lainsäädännöstä, lähinnä yhtiöoikeudesta. Keskustelua ja epärointiä oli usein yhtiöiden ja yritysten laillisen edustajan kirjaamisessa. Edellä mainituista, työtehtäviini liittyvistä seikoista tämä tutkimus sai alkunsa.

1.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Rikoslakirikoksia, joissa on tehty rikoslain (19.12.1889/39) mukainen rangaistava teko tehtiin Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella 24 489 vuonna 2016 ja niistä tehtyjä tilastoituja rikosilmoituksia 17 415. Kouvolan poliisilaitokselle kuuluvia rikoslakirikoksia tehtiin 6790 ja vastaavasti niistä rikosilmoituksia 5027, joka tekee noin 14 rikosilmoitusta jokaiselle päivälle. (SVT 2017.) Kun kaikki poliisin tietoon tulleet rikosepäilyt kirjataan PATJAAN ja kirjauksia tekevät monet henkilöt, kirjaamisessa ei voida välttyä inhimillisiltä virheiltä.

Tutkimusaiheeni, rikosilmoituksen kirjaamisen, olen rajannut tutkimusongelmaksi, joka on rikosilmoituksen kirjaamisessa ilmenevät epäkohdat. Näillä puutteellisuuksilla eli epäkohdilla on vaikutusta poliisin ja rikosasian asianosaisten oikeusturvaan sekä edetessään rikosprosessissa myös syyttäjän työhön. Tutkimusaiheen rajaaminen tutkimusongelmaksi on välttämätöntä opinäytetyön kokonaisvaltaisen hallittavuuden ja tutkimuksen toteuttamisen kannalta (Kananen 2014, 33). Tutkimusongelmaa määritelläkseni, epäkohdilla tarkoitan ilmoituksen kirjaajan huolimattomuuden tai tietämättömyyden johdosta tapahtuvia puutteita tai virheitä kirjatessaan rikosilmoituksen tietoja PATJAAN. Jos epäkohdat jäävät esitutkinnassa huomaamatta ja korjaamatta tai ei tiedetä virheen olevan kyseessä, ne etenevät esitutkintapöytäkirjan kansilehdellä ja pöytäkirjan osaksi liitetyn tutkintailmoituksen mukana syyttäjän pöydälle (Leponen 2017).

Tarkastelen tutkimusongelmaa syyttäjän näkökulmasta, koska syyttäjä on rikosprosessissa keskeisessä asemassa havainnoimaan esitutkinnasta saapuvan esitutkintapöytäkirjan tiedoissa ilmenevät epäkohdat. Syyttäjä saa käsiinsä rikosasian esitutkintapöytäkirjan valmistuneesta esitutkinnasta, syytteen nostamista varten. Syynä näkökulman valintaan oli myös se, että syyttäjä ja esitutkintaviranomainen tekevät jo esitutkinnan käynnistymisestä saakka yhteistyötä, jota kutsutaan esitutkintalain 5. luvussa esitutkintayhteistyöksi syyttäjän ja esitutkintaa suorittavan poliisin välillä (Esitutkintalaki 22.7.2011/805). Syyttäjän työnkuva huomioiden oikeat tiedot sisältävä esitutkintapöytäkirja vapauttaa syyttäjän hoitamaan omia työtehtäviään, joista lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689) 1. luvun 1. §:n mukaan keskeisin on syytteen

nostaminen eli syyteharkinta. Eheä eli virheetön aineisto takaa lain syyttäjälaitoksesta (13.5.2011/439) 6. §:n mukaisen säädöksen toteutumisen. Säädöksessä syyttäjän vastuu rikosprosessissa kattaa huolehtimisen siitä, että rikoksen tekijä joutuu vastuuseen rangaistavasta teostaan, jolloin rikosoikeudellinen vastuu toteutuu. Syyttäjän pitää myös huolehtia kaikkien asianosaisten oikeusturvasta (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731) ja siitä, että syytöntä kohtaan ei tehdä rikosoikeudellisia toimia. (Laki syyttäjälaitoksesta 13.5.2011/439.)

Tutkimuskysymysten kautta tutkimusongelman ratkaisu helpottuu ja vastausten saaminen kysymyksiin auttaa tutkimuksen toteuttamisessa ja tutkimusraportin kirjoittamisessa (Kananen 2015, 55). Tutkimusongelman ratkaisemiseksi selvittämällä, mitä epäkohtia syyttäjät havaitsevat esitutkinnasta saapuvissa esitutkintapöytäkirjoissa ja miten havaitut virheet vaikuttavat syyttäjän jokapäiväiseen työhön Salpausselän syyttäjänviraston Kouvolaan päätoimipaikassa. Eheät ja asianmukaiset tiedot jouduttavat asian etenemistä rikosprosessissa ja helpottavat kaikkien rikosasiassa mukana olevien asianosaisten työtä turvaamaan Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 2. luvun 21. §:n mukaisen henkilön oikeusturvan ja 22. §:ssä säädetty perusoikeudet. Oikeusturva kuuluu perusoikeuksiin ja perustuslain 2. luvun 21. §:n 1. momentissa säädetään, että jokainen on oikeutettu asiansa asianmukaiseen käsittelyyn niin, ettei toimivaltainen tuomioistuin tai muu viranomainen tarpeettomasti sitä viivyttelä. Itseä koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien käsittely ratkaisun saamiseksi tuomioistuimessa tai jossain itsenäisessä lainkäyttöelimessä kuuluu perusoikeuksiin.

Tutkimuksen tavoitteena on yhtenäistää rikosilmoituksen tietojen kirjausta PATJA-järjestelmään heti rikosprosessin alussa, jotta esitutinnan lopuessa esitutkintapöytäkirjan tiedot etenisi syyttäjälle eheänä, luotettavana ja laadukkaana aineistona. Tarkoituksena on välittää tietoa epäkohdista kirjauksia tekeville esitutkintaviranomaisille ja missä esitutkintapöytäkirjan kohdissa syyttäjät havaitsevat toistuvia puutteellisuksia. Kirjaajien tietoisuus edellä olevista tutkimuksessa selvitetävistä asioista auttaa heitä olemaan valppaampia ja huolellisempia kirjaamistilanteessa. Tutkimustulosten vaikutus on mahdollisesti positiivinen, jopa epäkohtia vähentävä tai ainakin tietoa lisäävä. Tavoitteenani on myös jakaa ymmärrystä siitä, mikä vaikutus jo esitutinnan alussa tehtävällä huolellisella kirjauksella on ja miten se vaikuttaa syyttäjän kautta myös

esitutkintayhteistyöhön. Yhtiöoikeuteen (luku 4.7. oikeushenkilö) liittyvän lisätiedon on tarkoitus parantaa oikeushenkilön tietojen kirjaamisessa havaitsemaani epävarmuutta. Oikeushenkilö on yritys, joka on asianosaisena rikosasiassa. Suurimmassa osassa kirjaamistani rikosilmoituksissa oikeushenkilönä oli kaupanalan yritys epäillyn rikoksen asianomistajana.

Toimeksiantajani tukee opinnäytetyötäni ja pitää tutkimusta erittäin tärkeänä. Yksi tärkeä syy, joka nousi esiin toimeksiantajan kanssa keskustellessani, oli Kouvolan poliisiaseman perussektorin organisaatiomuutos. Rikosilmoitusten kirjaamiseen mahdollisesti koulutetaan uutta henkilöstöä, joka ei ennen ole työssään tehnyt kirjauksia. He eivät välttämättä ole poliiseja, joten tutkimuksen antama tieto voi auttaa kirjaamisessa. Nimenomaan oikeushenkilöön liittyvää yhtiöoikeuden osuutta pidettiin tärkeänä, koska Poliisihallituksen (2013) PATJA-ohjeissa oikeushenkilön osuus on vähäinen. Nykyisellä ohjeistuksella kirjaus ei onnistuisi itsenäisesti.

Näen yhtiöoikeuden tuoman lisätiedon tarpeellisenä myös kirjauksia tekeville poliiseille. Poliisiammattikorkeakoulussa (Polamk) sivutaan yhtiöoikeutta vain muiden pakollisten kurssien yhteydessä. Vuosien 2016–2017 opetussuunnitelmassa on ollut vapaasti valittavana yhtiöoikeuden kurssi, mutta se ei ole ollut toteutuksessa (Polamk 2016, 42). Tämä selvisi Polamkiin suuntautuneen kysymykseni kautta ja varmisti olettamukseni siitä, että kovin syvällistä opetusta ei poliiseilla yhtiöoikeudesta ole (Polamk 2018). Verratessani Polamkin opetussuunnitelmia vuosilta 2016–2017 ja 2017–2018, tein havainnon, että uudemmassa ei ollut enää mainintaa yhtiöoikeudesta (Polamk 2017). Kuitenkin suuressa osassa rikosilmoituksista on yritys asianomistajana, ainakin sain itse niitä päivittäin kirjata.

1.3 Teoreettinen viitekehys ja rajaus

Tieteellisessä tutkimuksessa on kaksi toisistaan eroavaa osaa, teoreettinen ja empiirinen. Teoriaosuus eli teoreettinen viitekehys rakentuu kirjallisten lähteiden tiedoista, jotka liittyvät oleellisesti tutkimusongelmaan. Lähdekriittisyys on tärkeää, jotta tutkimuksen teoria-aineisto on luotettavaa. Teorialla kuvataan ja selitetään sitä, mistä tutkimuksessa on kyse eli ilmiötä. Tutkittavaan ilmiöön pyritään saamaan ymmärrys teorian kautta. Empiirisen osan Kananen (2015,

33) kertoo olevan tutkimuksen tärkein osa, jossa tutkija esittää toteutetun tutkimuksen tulokset. Tuloksista selviää vastaukset tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin. Teorian ja empirian välillä kuuluu olla selvä asiayhteys. Jotta tutkimus sisältäisi oleellisen ja tiivistetyn tiedon oikeasta ilmiöön liittyvästä asiasta, täytyy tutkijan tehdä valintoja, mitä teorioita hän valitsee esitettäväkseen. Tutkijan tekemiä valintoja kutsutaan tutkimusongelman rajaamiseksi. (Kananen 2014, 51–58; Kananen 2015, 95–113.) Tutkimukseni teorialuvuissa 2–4 esittelen käsitteiden avulla tutkimukseeni liittyviä teorioita, jotka perustuvat pääsääntöisesti lakeihin.

Käsitteet ovat tärkeä osa opinnäytetyötä ja niiden avulla ilmiön ymmärtäminen helpottuu. Teoriaosuus rakentuu erilaisista opinnäytetyön ilmiöön liittyvistä käsitteistä, jotka määräytyvät lähinnä eri oikeudenaloista. Lakitekstin käsitteiden määrittely on tärkeää, jotta käsite ymmärretään tarkalleen oikein. (Kananen 2015, 102–105.) Määrittelen ja avaan käsitteen lukijalle siinä kohdassa tekstiä, jossa käsite esiintyy, enkä nähnyt tarvetta erilliselle käsiteluvulle. Pyrin tällä luomaan lukijalle lukunautintoa, tekstiin loogisuutta sekä yhteyden käsitteen ja tutkimusongelman välille.

Tutkimukseni teoriasisältö koostuu pääosin oikeustradenomiopinto-opintoihin sisältyneistä oikeudenaloista, joita ovat olleet rikos-, prosessi- ja yhtiöoikeus. Rikosoikeuden lainsäädäntöä teoriassa hallitsee lähinnä esitutkintalaki (22.7.2011/805). Lähdeaineisto perustuu pääosin ajantasaiseen lainsäädäntöön, oikeuskäytännön esimerkkeihin ja muihin eri oikeuslähteiden käyttöön, kuten oikeuskirjallisuuteen ja lainsäädäntöä sisältäviin internetsivuihin. Lisäksi olen käyttänyt muita kirjallisuuden ja internetsivujen lähdeaineistoja, niihin kuitenkin kriittisesti suhtautuen valitsemalla tiedot, jotka perustuvat tarkoituksenmukaiseen lainsäädäntöön. Lähteinä on ollut myös Poliisihallituksen (POHA) ohjeita, joiden laadinta kuuluu Poliisihallituksen tehtäviin (Laki poliisin hallinnosta 4. §). Käyttämäni ohjeet ovat PATJA-ohjeet tietojen kirjaamisesta poliisi-asiain tietojärjestelmään (Poliisihallitus 2013), mitä täydentää käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta (Poliisihallitus 2016). Tämä lähdeaineisto on ainoastaan poliisin käyttöön tarkoitettua ohjeistusta eivätkä ole julkisesti saatavilla. Tilastojen tietoja olen hyödyntänyt, kvalitatiivisen tutkimuksen tapaan, havain-

nollistamalla tekstiä ja tulkitsemalla tilastotietoja tekstissä. Käytän teoriaosuudessa tutkimusongelmaani liittyvää monipuolista ja tuoretta tietoa. (Kananen 2015, 112.) Elävöitän teoriaa tuomalla omia havaintojani käytännön työstä.

Tutkimuksessa sain hyödyntää haastattelua suunnitellessani Valtakunnan-syyttäjänviraston (VKSV) syyttäjille laatiman kyselytutkimuksen tuloksia ja kysymysten sisältöä. Tutkimus on tehty vuonna 2014 kaikille alueellisille syyttäjänvirastoille, pois lukien Ahvenanmaan maakunnan syyttäjänvirasto. Kysely vastaa aihesisällöltään samaa kuin tämä tutkimukseni eli liittyy epäkohtiin syyttäjälle saapuvissa esitutkintapöytäkirjoissa. VKSV:n kyselyn kohderyhmä ja kysymysten aihepiiri olivat laajempia. Vertailu näiden tutkimusten välillä onnistuu tiettyjen kysymysten kohdalla. Muita vastaavanlaisia tutkimuksia en löytänyt etsinnöistä huolimatta, mutta kokonaisuutta ajatellen oli useita pro graduja koskien tutkimukseni teorian viitekehystä. Esimerkkinä Joona Partasen pro gradu -tutkielma 2014, jonka nimenä on esitutkinta-aineiston laatu todistusharkinnassa. Partanen (2014) on tutkielmassaan selvittänyt, millainen esitutkinta-aineiston tulee laadultaan olla, jotta sen tehtävä valmisteluaineistona oikeudenkäyntiä varten toteutuu ja syyttäjä kykenee sen perusteella suorittamaan todistelun oikeudenkäynnissä.

Teorian aloitan määrittelemällä rikoksen, joka on laissa rangaistava inhimillinen teko. Ilman rikosta ei synny rikosilmoitusta. Rikokset on jaoteltu asianomistajarikoksiin ja virallisen syytteen alaisiin rikoksiin. Olen valinnut asianomistajarikoksen tutkimusalueeseen, koska asianomistajan tekemiä rikosilmoituksia omaisuuteensa kohdistuneesta rikoksesta on paljon. Käyn PATJA-järjestelmän luonnollinen henkilö -tietoryhmän luvun 4.6 kohdassa läpi tarkemmin rikoksen asianosaisista. Rikosasian asianosaisista rikoksesta epäilty jää vähemmälle tarkastelulle, mutta muu henkilö esiintyy oikeushenkilön edustajan määrittelyssä.

Rikoksesta siirrytään luontevasti seuraavaan asiaan, joka on poliisille tehtävä rikosilmoitus, ilmoitus rikosepäilystä. Jos rikosilmoituksia ei tehtäisi, suurin osa rikoksista jäisi pimentoon. Tutkimus on rajattu koskemaan vain rikosilmoituksia, joissa epäillään rikoksen tapahtuneen ja jotka esitutkinnan tehtävien mukaisesti tutkitaan. Esitutkinnan jälkeen rikosasia etenee syyttäjälle syytehar-

kintaan eli rikosasia etenee rikosprosessissa. Rikosprosessi on oikeudenkäyntimenettely, jonka laajempaan kokonaisuuteen määritellään esitutkintavaihe, syyttäjän syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano (Jokela 2008, luku 1.2.1). Tutkimus on rajattu rikosprosessin ensimmäisiin esitutkinta- ja syyteharkintavaiheisiin, joten siitä seuraavat rikosprosessin vaiheet ovat tutkimuksen ulkopuolella.

Esitutinnan vaiheista kuvaan tarkemmin ilmoitusvaihetta, johon kuuluvat rikosilmoituksen vastaanottaminen ja kirjaaminen sekä esitutinnan päättämistä, josta muodostuu esitutkintapöytäkirja. Mahdollisten kirjaamisessa syntyvien epäkohtien kriittiset siirtymäkohdat ovat juuri edellä mainituissa esitutinnan vaiheissa. Syyteharkintavaihe on tutkimuksen näkökulman, syyttäjän, kannalta merkittävä rikosprosessin vaihe. Rikosprosessin kokonaisvaltaista käsittelyä ei ole tarpeen tehdä sen laajuuden ja tutkimusongelman kannalta vaan tulee keskittyä rikosprosessin vaiheisiin, joissa epäkohtien eteneminen ja vaikutus ovat ilmeisiä, eli esitutkintaan ja syyteharkintaan.

Ajantasaiseen lainsäädäntöön, oikeuskirjallisuuteen ja Poliisihallituksen ohjeisiin perustuen käyn läpi PATJA-järjestelmän tietoryhmät alakohtineen. Ne ovat tutkimusongelman kannalta tärkein osa tutkimusta, koska selvitän tutkimuksella juuri näissä tiedoissa esiintyviä puutteellisuuksia. Teoriassa käyn tietoryhmien alakohtien tietokentät kohta kohdalta läpi ja selvitän, mitkä ovat lainsäädännölliset perusteet kirjattavalle tiedolle ja mitä tulee kyseiseen kohtaan kirjata. Esimerkiksi oikeushenkilön tietoryhmän alakohtaan kirjattavan laillisen edustajan määritelmä lainsäädännössä

Tutkimuksessa en käsittele PATJA-järjestelmän teknistä toimivuutta vaan sitä, mitä virheitä ja puutteita eli epäkohtia esiintyy rikosilmoituksesta PATJAAN kirjatuissa tiedoissa. Sähköisen rikosilmoituksen käsittelyä ja kehittämistä järjestelmien teknisen toimivuuden kautta on tutkittu opinnäytetyössä, jonka Tommi Rautiainen on tehnyt vuonna 2017 Poliisiammattikorkeakoulussa (Rautiainen 2017). Kyseistä opinnäytetyötä ei ole käytetty lähteenä tutkimuksessani, vaan tarkoitus on esittää eroavaisuus näiden tutkimusten välillä, vaikka tutkimusaihe on hyvin samankaltainen.

Tutkimuksessani ovat tarkastelun kohteena vain Kouvolan pääpoliisiaseman esitutkinnassa tehdyt kirjaukset, ei muiden esitutkinta- tai poliisiviranomaisten eikä kenttätöissä olevien poliisipartioiden tekemät. Tutkimukseen olen ottanut mukaan vain PATJA-järjestelmän päänäkökymän tietoryhmät, jotka avautuvat, kun rikosilmoitusta kirjataan ensimmäistä kertaa. Tästä kirjauksesta tallentuu järjestelmään perusilmoitus, joka tutkinnan käsittelyssä ja oikeuskäytännössä yleisesti on tutkintailmoituksen nimellä (Leponen 2017). Samat tiedot ovat tutkimuksen kohteena kuin, mitkä ilmoittaja tekemässään rikosilmoituksessa ilmoittaa lukuun ottamatta alkutietoja, vastaanottotietoja ja rikosnimikettä, joiden kirjauksen tekee kirjaaja. Rikosilmoituksesta tallennettavat kohdat ovat PATJAN seitsemän tietoryhmää: alkutiedot, vastaanottotiedot, ilmoituksen paikkatiedot, rikosnimikkeen kirjaus, luonnollinen henkilö, oikeushenkilö ja viimeisenä selostusosio (Poliisihallitus 2013). Tutkimuksessa ei myöskään käydä läpi muita PATJA-järjestelmän kohtia syvempiä tietoja, joita ovat tutkintamuistio- ja päiväkirja, henkilö- ja ajoneuvohavaintotiedot, luokittelutiedot (jutun luokittelu sekä tekotavan ja -paikan luokittelu), rikesakot ja rangaistusvaatimukset, pakkokeinot, tekninen tutkinta, etsintäkuulutusten kirjaaminen, jutun salaus, tutkinnan päätösmerkinnät ja arkistoon menevät tulosteet. (Poliisihallitus 2013.)

2 RIKOS, SEN SYNTY JA ILMENEMINEN

Rikos syntyy teosta, joka on laissa rangaistavaksi säädetty ja inhimillinen. Rikos muodostuu tunnusmerkistön täyttymisestä, lainvastaisuudesta ja siitä, että syyllisyys voidaan osoittaa. (Tapani & Tolvanen 2013, 3.) Poliisiviranomaisen rikosasioihin liittyvinä tehtävinä ovat poliisilain (22.7.2001/872) 1. luvun 1. §:n 1. momentin mukaan rikosten ennaltaehkäisy, ilmoittaminen havaituista rikoksista, rikosten selvittäminen ja rikosasian toimittaminen syyteharkintaan.

Suomen virallisesta tilastosta (SVT) saa Tilastokeskuksen tuottamat rikos- ja pakkokeinotilastot. Tilastotiedot perustuvat PATJAAN rekisteröityihin tietoihin. Poliisin tietoon tulleiden rikosten ja niiden määrien hakua voi rajata tarkemmin, vaikka tietyn poliisilaitoksen alueeseen. Hakua voi myös tarkentaa luokitellusti rikoslajeittain esimerkiksi joihinkin omaisuusrikoksiin: näpistys, varkaus ja törkeä varkaus. (Tilastokeskus 2015.)

Kuva 1. Tilastotiedot poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista koko maassa ja niiden määrien suuntauksen kuvaus vuodesta 2011 vuoden 2017 syyskuun loppuun saakka (SVT 2017).

Kuvassa 1 tilastolukujen hakutekijöinä olivat koko maan kaikki vuosittaiset rikoslakirikokset vuodesta 2011 vuoden 2017 syyskuun loppuun (SVT 2017). Arvioin itse tehtyjen kirjaamisien perusteella, että suurin osa rikoksista on rikoslaissa rangaistavia tekoja. SVT:n (2017) tilastojen ja kuvan 1 näkymän mukaan näiden rikosten suunta koko maassa on hieman lasku suunnassa. Kuvan 1 katkoviiva osoittaa laskevan trendin edellä mainittuna ajanjaksona.

Rikos ilmenee, kun rikokseksi epäiltävä teko tulee esitutkintaviranomaisen tietoon, poliisille toimitetulla rikosilmoituksella. Riittävää on se, että ilmoittaja epäilee rikoksen tapahtuneeksi, koska poliisiviranomainen päättää esitutkinnan aloittamisesta. Tutkinnanjohtaja toimii tutkinnan johtotehtävissä ja tutkija selvittää tapahtunutta rikosta tutkinnanjohtajan alaisuudessa. Tutkiva poliisi eli tutkija tekee rikokseen liittyvien asianosaisten kuulustelut ja suorittaa tutkinnanjohtajan määräyksestä kaikki muut lainmukaiset esitutkinnan tehtävät. (Esitutkintalaki 2. luku 2.–3. §.) Syyttäjällä on tutkinnanjohtajan rooli ainoastaan niissä rikosasioissa, joissa rikoksesta epäiltynä on poliisimies (Esitutkintalaki 2. luku 4. §).

3 RIKOSILMOITUS

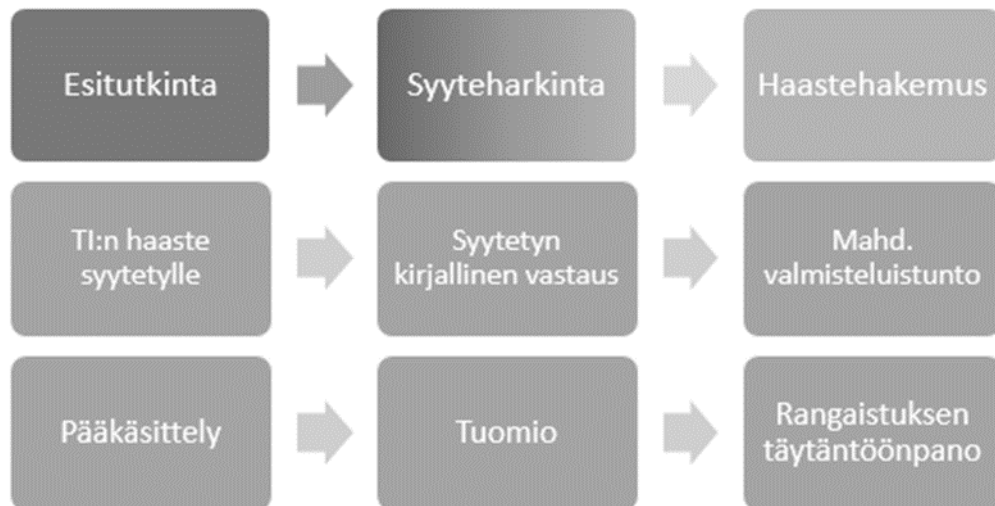
Esitutkintaviranomainen saa tiedon rikosepäilystä ilmoituksella, joka kirjataan PATJA-järjestelmään rikosilmoitukseksi eli R-ilmoitukseksi (Esitutkintalaki 3. luku 1 §). Rikosilmoituksen tekijä on ilmoittaja, joka haluaa saattaa tiedon rikosepäilystään poliisille, esitutinnan suorittavalle viranomaiselle (Esitutkintalaki 2. luku 1. § 1. mom.). Ilmoittajan tiedot ovat rikosilmoituslomakkeessa ensimmäisenä niin kuin on nähtävissä liitteessä 1. Tiedon rikosepäilystä voi välittää monella tapaa, muun muassa: sähköisellä lomakkeella internetin kautta poliisin asiointipalvelussa, poliisilaitoksella käymällä, puhelimitse, kirjeitse tai muuten poliisin tietoon saattamalla. Ilmoittajan ei tarvitse olla henkilö, johon rikos on kohdistunut eli asianomistaja. Ilmoituksen voi siis tehdä uhrin puolesta myös toinen henkilö. (Poliisi.fi 2018.) Poliisilain 1. luvun 1. §:n 1. momentissa säädettyjen poliisin tehtävien mukaisesti alkaa rikosasian selvittäminen eli esitutkinta.

Raportin liitteen 1 kahdella sivulla on poliisi.fi-internetsivulta tulostettava rikosilmoituslomake (Poliisi.fi 2014). Ilmoittaja täyttää sen ilmoittaakseen omaisuusrikoksesta. Kysymyksessä on omaisuusrikos, jos henkilön omistama tavara anastetaan eli viedään lupaa kysymättä häneltä. Se, keneltä omaisuus viedään, on rikosasian asianomistaja eli uhri. Esimerkiksi varkaus ja näpistys ovat omaisuusrikoksia (Rikoslaki 28. luku 1. §, 3. §). Rikosilmoituslomakkeen liitteen 1 oikealla puolella olevassa laatikossa on selitys siihen lomakkeen kohtaan täytettävästä tiedosta. Nämä kohdat on valittu tutkimukseen sisältyvien PATJAN kohtien mukaisesti.

Suomessa vuonna 2016 tehdyn rikollisuustilannetutkimuksen tulosten mukaan polkupyörävarkaudet loistavat tilaston kärjessä. Kotitalouksista kahdeksannes oli tehnyt vuonna 2016 ilmoituksen pyörän anastamisesta. Tutkimuksen mukaan omaisuuden ollessa arvoltaan vähäinen, ei rikoksesta aina ilmoiteta poliisille. Kaksi ilmoituksen tekemiseen vaikuttavaa tekijää ovat vakuutettu omaisuus, koska vakuutusyhtiö vaatii rikosilmoituksen tekemistä ja ilmoituksen tekemisen helppous. (Rikollisuustilanne 2017, 106). Tulostettavissa rikosilmoituksissa on myös yrityksen omaisuuteen kohdistuneen rikoksen ilmoituslomake, mutta eroavaisuutta ei juurikaan näiden välillä ole (Poliisi.fi 2014).

3.1 Rikosilmoituksen sisältämien tietojen eteneminen rikosprosessissa

Rikosprosessi tarkoittaa kaikkia rikosasian vireilläolon vaiheita. Toisin sanoen se on rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely rikosasian vireille tulosta eli poliisin tietoon tulleesta rikosepäilystä, rangaistuksen täytäntöönpanoon saakka. Esitutkinta, rikosprosessia kokonaisvaltaisemmin tarkasteltuna, kuuluu rikosprosessin alkuvaiheeseen. Esitutkinnassa tapahtuu rikosilmoituksen vastaanotto ja kirjaaminen, josta tarkemmin luvussa 4.2. Rikosprosessiin ja esitutkinnan jälkeiseen vaiheeseen luetaan kuuluvaksi myös syyteharkinta, jonka toimittaa syyttäjä. (Jokela 2016, 47.) PATJAAN kirjatun rikosilmoituksen tiedot etenevät rikosprosessin mukaisesti. Menettely rikosasioissa voidaan jakaa osiin Jokelan (2016, 48) esittämällä tavalla (kuva 2).

Kuva 2. Rikosprosessin menettelyvaiheet esitutkinnasta rangaistuksen täytäntöönpanoon (Jokela 2016, 48)

Tutkimusongelman rajaus huomioon ottaen näen tarpeelliseksi keskittyä rikosprosessin peräkkäisiin esitutkinta- ja syyteharkintavaiheisiin, koska kirjatun rikosilmoituksen tiedot etenevät esitutkinnasta syyttäjälle syyteharkintaan. Myös esitutkintayhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä oli perusteenani tehdä rajaus näihin rikosprosessin vaiheisiin.

Havainnollistan kuvassa 2 rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyä, jossa rikosprosessikokonaisuudessa ovat mukana vaiheet, esitutkinta ja syyteharkinta. Menettelyn vaiheet ovat **esitutkinta**, **syyteharkinta**, haastehakemus, tuomioistuimen (TI) haaste syytetylle, syytetyn kirjallinen vastaus, mahdollis-

sena pidettävä suullisen käsittelyn valmisteluistunto, pääkäsittely tuomioistui-
messä suullisesti, tuomioratkaisu ja rangaistuksen täytäntöönpanovaihe. (Jo-
kela 2016, 48.) Edellä tekstissä tutkimuksen kannalta tärkeimmät vaiheet ovat
lihavoituna sen vuoksi, koska tutkimus kohdistuu näihin vaiheisiin. Huomioin
tutkimusaineistoa tutkiessani, että perustiedot, jotka ilmoitetaan rikosilmoitus-
lomakkeella (liite 1) ja kirjataan PATJAAN, voivat edetä sellaisenaan jokai-
sessa rikosprosessin vaiheessa, esitutkinnasta syyteharkintaan ja siitä syyttä-
jän kautta haastehakemuksessa tuomioistuimeen saakka.

Syytteen nostamista varten syyttäjä tekee esitutkinnasta tulleen aineiston poh-
jalta haastehakemuksen, jonka välittää käräjäoikeuden kansliaan. Haasteha-
kemus sisältää samoja perustietoja, mitkä ovat kirjattu alun perin PATJAAN.
(Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 1. luku.) Haastehake-
mukseen kirjattavat tiedot ovat lueteltuna lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa
5. luvun 3. §:ssä.

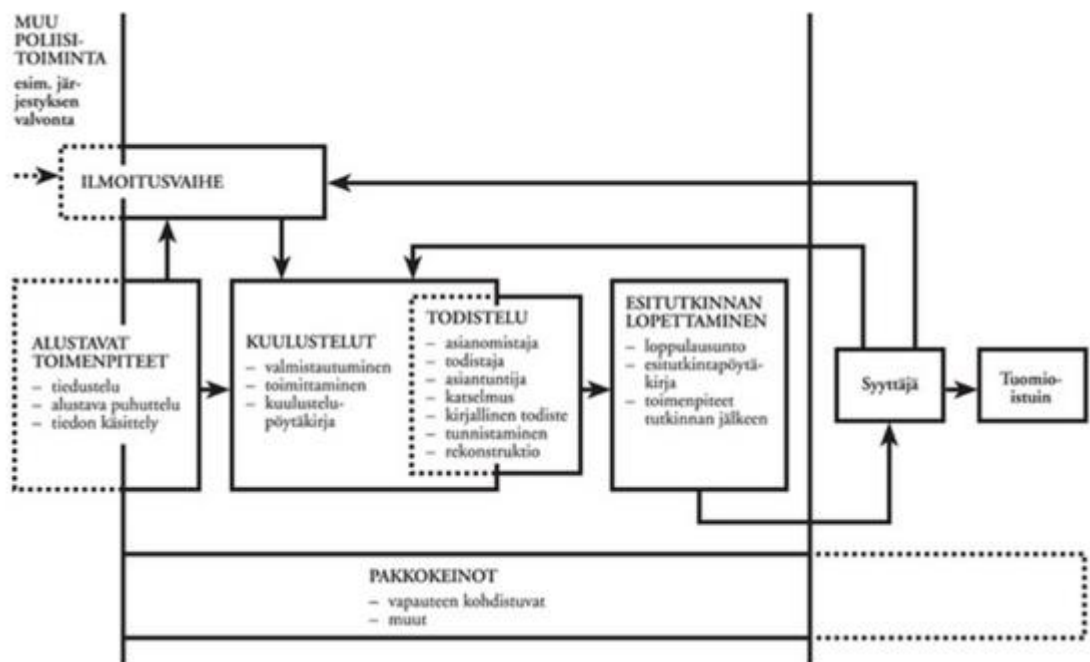
3.2 Rikosilmoituksen tiedot osaksi esitutkintapöytäkirjaa

Esitutkinnassa on tarkoitus selvittää mahdollinen rikos, sen tekohetken olo-
suhteet, teon aiheuttamat vahingot ja siitä saadut hyödyt. Asianosaisuudet ja
kaikki seikat, jotka tarvitaan syytteen nostamista ja rangaistusseuraamuksen
määräämistä varten, täytyy myös hyvin selvittää. (Esitutkintalaki 1. luku 2. § 1.
mom.). Rikoksen selvittäminen kunnolla esitutkinnassa on välttämätön peruste
syytteen nostamiselle. Esitutkinta on valmistautumista viemään rikosasia tuo-
mioistuimen käsittelyyn. (Jokela 2008, luku 1.2.1.; Tolvanen & Kukkonen
2011, 1, 53.)

Esitutkinnan aloittaminen määräytyy ilmoituksesta ilmenevästä tai muuten esi-
tutkintaviranomaisen eli poliisin tietoon tulleesta rikosepäilystä (Esitutkintalaki
3. luku 3. § 1. mom.). Esitutkinta eli rikosprosessin ensimmäinen vaihe alkaa
epäillyn rikoksen kirjaamisesta PATJA-järjestelmään, mistä säädetään esitut-
kintalain 3. luvun 1. §:ssä (Poliisihallitus 2013). Esitutkintalain (22.7.2011/805)
2. luvussa säädetään osallisista esitutkinnassa. Poliisi kuuluu esitutkintaviran-
omaisiin, joita lisäksi ovat myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset, mutta
poliisi suorittaa esitutkinnan rikosepäilystä saamaansa ilmoitukseen perus-

tuen. Muita esitutkintaan osallistuvia viranomaisia ovat syyttäjä ja poliisiviranomaisen puolelta tutkinnanjohtaja ja tutkija. (Esitutkintalaki 2. luku 1. § 1.–2. mom.)

Haluan mainita, että tutkimukseni näkökulman kannalta olen katsonut tärkeäksi keskittyä kuvassa 3 näkyviin esitutkinnan vaiheisiin: ilmoitusvaiheeseen, esitutkinnan lopettamiseen ja esitutkintalain 2. luvun 1. §:n 3. momentin mukaisesti esitutkinnassa mukana olevaan syyttäjän rooliin. Kuvasta 3 ilmenevät edellisen luvun (3.1) rikosprosessin vaiheet yksityiskohtaisemmin esitutkinnan osalta. Jos kirjattujen tietojen epäkohtia ei huomata ja korjata rikosta tutkiessa esitutkinnassa tai kirjaajat eivät tiedä tiedon olevan puutteellista, rikosilmoituksen kirjaamisessa tapahtuneet puutteellisuudet etenevät esitutkinnasta syyttäjälle (Leponen 2017).

Kuva 3. Esitutkinnan vaiheet (Helminen ym. 2014, 32).

Rikosilmoituksen vastaanotto, ilmoitusvaihe, kuuluu kokonaisvaltaisen esitutkinnan osa-alueisiin (kuva 3). Kokonaisvaltainen esitutkinta sisältää ilmoitusvaiheen lisäksi ennen tutkintaa tehtävät toimenpiteet: asianosaisten kuulustelun ja todistelun vastaanottamisen sekä loppuvaiheessa esitutkinnan päättämisen. Kirjaamisvelvollisuus huomioiden ilmoituksen kirjaamisen ja esitutkinnan aloittamisen välillä on ero. Rikoksesta ilmoittaneen epäily rikoksesta riittää kirjaamisen perusteeksi, mutta esitutkintaa ei aloiteta ennen kuin rikos on

todistettavasti tapahtunut eli on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 2; Rantaeskola ym. 2014, 77, 83.)

Ilmoittajan perustellulla ja selkeällä selostuksella tapahtumista, aika- ja paikkatietoineen, on tärkeä merkitys esitutkintaviranomaiselle, kun hän kirjaa ilmoitusta. Mikäli ilmoittaja ei esitutkintaviranomaisen pyynnöstä pysty todentamaan tapahtunutta rikosta, ei esitutkintaa aloiteta. Jos on selvää, että rikos on tapahtunut tai rikoksen poissulkeminen ei ole mahdollista, esitutkinta aloitetaan. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 53–54.)

Esitutkinnan päättyessä, kaikista esitutkinnassa selvitettyjen (Esitutkintalaki 1. luku 2. §) asioiden materiaalista ja esitutkinta-asiakirjoista kootaan esitutkintapöytäkirja (Esitutkintalaki 9. luku 6. §). Pöytäkirja tehdään sillä kielellä, jolla esitutkintakin on suoritettu. Kaksikielisellä alueella käytetään sitä kieltä, jota rikoksesta epäilty käyttää äidinkielenään ja yksikielisellä alueella käytetään alueella hallitsevaa kieltä joko suomea tai ruotsia. Kuitenkin kielilain (6.6.2003/423) 10. §:n mukaan jokaisella henkilöllä on oikeus molempien kotimaisten kielten käyttöön. (Esitutkintalaki 4. luku 12. §.)

Tarkemmin esitutkintapöytäkirjan osista säädetään esitutkintalain 9. luvun 6. §:ssä, jossa on lueteltu pöytäkirjaan kuuluva aineisto: pöytäkirjat tehdyistä kuulusteluista ja selvitys tehdyistä tutkintaan liittyvistä toimista ja niiden myötä syntyneistä havainnoista ja tutkinnan aikana kertyneet erilaiset dokumentit, jotka vaikuttavat rikosasiaan, eikä laissa muuta säädetä.

Esitutkintapöytäkirjan sisältö koostuu kansilehdestä, sisällysluettelosta, ilmoituksesta, johdannosta, kuulustelupöytäkirjoista, merkinnöistä, loppulausunnosta ja liitteistä. Esitutkintapöytäkirjaan kuuluu myös viimeisin versio tutkintailmoituksesta, joka on PATJAAN kirjatun rikosilmoituksen esitutkinnassa muodostunut asiakirja. Pöytäkirja liitteineen siirtyy syyttäjien SAKARI-tietojärjestelmään. Paperiversio pöytäkirjasta toimitetaan syyttäjille hieman jälkikäteen. Tässä vaiheessa rikosprosessia rikosasia pöytäkirjoineen siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan. (Leponen 2017.)

Syyttäjä käyttää esitutkintapöytäkirjaan merkittyjä tietoja haastehakemuksen laatimisen perusteena. Esitutkinnasta syyttäjälle saapunut perusteellinen, tasalaatuinen ja moitteeton esitutkinta-aineisto nopeuttaa syyttäjän työtä ja rikosprosessin kulkua, mikä on taloudellisesti kannattavaa. Eheä kokonaisuus on tärkeää rikokseen liittyvien asianosaisten oikeusturvan kannalta. (Poliisihallitus 2013; Poliisihallitus 2016; Suomen perustuslaki 11.6.1999/731; Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.)

3.3 Rikosasia syyttäjälle syyteharkintaan

Syyttäjälaitos on itsenäinen oikeusministeriön kanssa saman hallinnonalan toimija, jonka keskuksena on Valtakunnansyyttäjänvirasto Helsingissä. Syyttäjälaitokseen kuuluu noin 370 syyttäjää, jotka työskentelevät Suomen 11:ssä alueellisessa syyttäjänvirastossa. Syyttäjänvirastojen ylin virkamies on johtava kihlakunnansyyttäjä, jonka alaisuudessa työskentelee kihlakunnansyyttäjät, apulaissyyttäjät ja muu henkilöstö. (Syyttäjälaitos 2018.) Laki syyttäjälaitoksesta (13.5.2011/439) listaa 4. §:ssä syyttäjiksi: valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän, valtiosyyttäjän, johtavan kihlakunnansyyttäjän ja maakunnansyyttäjän sekä apulaissyyttäjän. Koko tutkimuksen läpi käytän syyttäjä-nimitystä, kun tarkoitan kihlakunnansyyttäjää tai apulaissyyttäjää (Laki syyttäjälaitoksesta 20. §), jotka olivat haastateltavina.

Syyttäjän tehtäviin kuuluu huolehtia käsiteltävän asian rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta puolueettomasti, turhaan asiaa viivyttämättä ja kustannustehokkaasti siten, että asianosaisten oikeusturva ja yleinen etu eivät vaarannu. (Laki syyttäjälaitoksesta 6. §.) Rikosoikeudellisen vastuun edellytykset täytyvät syyttäjän menetellessä rikoslain 3. luvun säädöksiä noudattaen. Syyttäjän työhön liittyvästä syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta säädetään laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689), jonka 1. §:ssä on tärkeä säädös, myös rikosilmoituksen kirjaamistakin ajatellen. Rikosasia ei mene tuomioistuimeen käsiteltäväksi, jos syytetty ei ole nostanut se, jonka laki siihen oikeuttaa (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 1. §.). Jo kirjausvaiheessa tai viimeistään esitutkinnassa täytyy olla selvillä se, vaatiiko asianomistaja rangaistusta, jotta rikosasia edes etenee syyttäjälle (Esitutkintalaki 3. luku 4. §). Oikeudenkäynnistä rikosasioissa lain 1. luvun 2. §:n nojalla syyttäjän tehtäväksi on säädetty syytteen nostaminen ja sen ajaminen.

Syyttäjällä on pääsääntöisesti etuoikeus nostaa syyte rikosasiassa. Välttämättömyys ei syytteen nosto ole, joten tiettyjä rajoituksia ja ehtoja syyteoikeudelle on asetettu. Huomattavin poikkeavuus syyttäjän syyteoikeuden toteutumiselle on ero virallisen syytteen alaisen rikoksen ja asianomistajarikoksen välillä. Jos kysymyksessä on asianomistajarikos, syytteen nostamiseen on oikeus pääsääntöisesti asianomistajalla eli rikoksen uhrilla, joka tekee syyttämispyyntön. Alaikäisen eli vajaavaltaisen asianomistajan puolesta pyynnön syytteen nostamiseen tekee hänen edunvalvoja tai muu laillinen huoltaja. Omista- maansa omaisuuteen kohdistuneessa rikoksessa voi vajaavaltainen tehdä syyttämispyyntön itsenäisesti (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 4. § 2. mom.) Asianomistajan tulee ilmoittaa vaatimuksestaan joko esitutkintaviranomaiselle, poliisille tai syyttäjälle. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa ei yleisesti lupaa asianomistajalta tarvita. (Jokela 2012, 50.) Syyttäjän on nostettava syyte rikosepäilystä, mikäli teko on laissa rangaistava, syyteoikeus on vielä voimassa ja joitain poikkeuksia lukuun ottamatta on näyttöä syyllisyyden todentamiseen. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 4.–6. §.) Syyte voidaan jättää nostamatta lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luvun 7.–8. §:iin vedoten. Alaikäisen ollessa rikoksesta epäiltynä täytyy syyteharkinta suorittaa mahdollisimman joutuisasti, jopa kiireellisesti niin kuin toimittava esitutkinnassakin (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 8. a §; Esitutkintalaki 3. luku 11. §).

Syyttäjä ja esitutkintaviranomainen eli esitutkinnan suorittava poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä rikoksen selvittämiseksi, mitä kutsutaan esitutkintayhteistyöksi (Esitutkintalaki 5. luku). He sopivat keskenään rikoksista, joista syyttäjälle tulee ilmoittaa eli tehdä ennakkoilmoitus esitutkintalain 5. luvun 1. §:n mukaisesti toimivaltuudet huomioiden. (Rantaeskola ym. 2014, 171). Syyttäjän toimivaltuuksiin kuuluu, että poliisin on syyttäjän pyynnöstä ryhdyttävä esitutkintatoimenpiteisiin tai toteutettava esitutkinta syyttäjän määräyksiä noudattaen, jotta kaikki esitutkintalain 1. luvun 2. §:ssä säädetyt esitutkinnan tehtävät tulee suoritettua. Kun esitutkinnan päättyessä rikosasia siirtyy syyttäjälle, hän päättää esitutkintatoimenpiteistä. (Esitutkintalaki 5. luku 2. §.) Jos jotakin on jäänyt selvittämättä ja syyttäjä huomaa jo esitutkinnan aikana tai syyteharkinnassa, että rikosta tarvitsee selvittää lisää, pyytää yleensä syyttäjä esitutkintaa tekemään lisää esitutkintatoimenpiteitä (Esitutkintalaki 5. luku 2–3. §). Pyyntö

esitutkintatoimenpiteisiin eli lisätutkintapyyntö voi tulla syyttäjältä itseltään tai asianosaiselta (Rantaeskola ym. 2014, 172). Esitutkintatoimenpiteet, kuulustelut ja muut esitutkintaan liittyvät toimet suorittaa tutkija tutkinnanjohtajan alaisuudessa (Esitutkintalaki 2. luku 3. §). Jos tutkinnanjohtaja esittää syyttäjälle, ettei tutkintaa suoriteta tai se lopetetaan kesken, voi syyttäjä tietyin poikkeuksin päättää esitutkinnan lopettamisesta. Tämä on esitutkintalain 3. luvun ja 10. §:n mukaista esitutkinnan rajoittamista.

Yhteistyövelvollisuus edellyttää esitutkintaviranomaisen pitämään huolta, että syyttäjällä on ajantasainen tieto esitutkinnan kulusta, ja syyttäjän tulee puolestaan huolehtia velvollisuudestaan esitutkintaan osallistumisestaan, jotta esitutkinnassa suoritettavat tehtävät tulee selvitettyä riittävän laajasti (Esitutkintalaki 5. luku 3. §; 1. luku 2. §). Tähän on myös perusteena esitutkintalain 1. luvun 2. §:n 2. momentti, jonka mukaan esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä (kuva 2) ottaa vastaan yhdellä kertaa.

Syyttäjä nostaa syytteen haastehakemuksella, jonka toimittaa käräjäoikeudelle. Haastehakemuksen perusteena on samat tiedot, jotka ovat joko kirjaimisvaiheessa PATJAAN kirjattuja tai rikosasian selvityksen edetessä esitutkinnassa lisättyjä tietoja. Näitä PATJAN ja haastehakemuksen välisiä yhteneväisiä tietoja ovat muun muassa vastaaja eli esitutkinnassa rikoksesta epäilty, asianomistaja, rikosnimike, ilmoituksen paikkatiedot (teko aika- ja paikka), asianomistajan vaatimukset, yhteys- ja nimitiedot asianosaisista, laillisesta edustajasta ja todistajasta. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5. luku 3. §.) Tiedot, jotka edellä ovat lueteltuna, ovat tutkimuksen rajauksen mukaisia tietoja, vaikka haastehakemus ei tutkimukseen kuulukaan. Halusin esittää tämän sen vuoksi, että mahdolliset epäkohdat voivat edetä siis tuomioistuimeen saakka, jos syyttäjäkään ei niitä havaitse.

4 PATJA-JÄRJESTELMÄÄN KIRJATTAVAT PERUSTIEDOT

Seuraavat teorialuvut ovat tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä. Tämän pääluvun 4 alaluvut 4.3–4.8 koskevat PATJA-järjestelmän kohtia, joiden tietojen epäkohdat ovat tutkimusongelman ytimessä. Nämä ovat ne tietoryhmät,

pois lukien aikaisemmin mainitsemani alkutiedot, vastaanottotiedot ja rikosnimike. jotka saapuneesta rikosilmoituksesta kirjataan PATJAAN. Tiedot, jotka eivät ilmene ilmoituksesta, tutkija kirjaa kirjaamishetkellä tai esitutkinnan aikana.

Rikosilmoituksesta kirjataan tiedot PATJA-järjestelmään perusilmoitukseksi. Kirjattu ja valmis perusilmoitus muuttuu sen sulkemisen jälkeen esitutkinnassa, PATJA-järjestelmään tutkintailmoitukseksi. Esitutkinnan päätyttyä valmiiksi tutkitun rikoksen asiakirjat kootaan esitutkintapöytäkirjaksi, jonka yhtenä osana on PATJASTA tulostettu tutkintailmoitus.

4.1 Yleistä PATJA-tietojärjestelmästä

Poliisi kirjaa rikosilmoituksen tiedot välittömästi ja tallentaa ne poliisiasiain tietojärjestelmään PATJAAN. PATJA-järjestelmä on kansallinen Suomen poliisin käytössä oleva ja siihen suunniteltu vakituinen henkilörekisteri, jota ylläpidetään automatisoidulla tietojenkäsittelyllä. Rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus. (Poliisin henkilötietolaki 22.8.2003/761, 2. §, 7. §.) Henkilörekisteri muodostuu tietojoukosta, joka koostuu henkilötiedoista ja tietojen käytön tarkoitus on yhtenevä rekisterin pitäjän tehtävien kanssa (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2017). Henkilörekisteri, joka PATJA-järjestelmään muodostuu, on tarkoitettu käytettäväksi poliisilain 1. luvun 1. §:n 1. momentissa säädettyjen poliisin tehtävien hoitamiseen. (Poliisin henkilötietolaki 2. § 1. mom.; Henkilötietolaki 3. § 4. kohta.) Poliisihallitus on rekisterinpitäjänä vastuussa siitä, että PATJA-järjestelmää käytetään lainmukaisella tavalla. (Pitkänen ym. 2013, 56). Kun rikosilmoitus kirjataan PATJA-järjestelmään, tiedot ovat monien tahojen tarkoituksenmukaisessa, tehtäviä vastaavassa käytössä ja ne voivat jäädä rikoksen tai tapahtuman ainoaksi tietoaineistoksi (Poliisihallitus 2013).

Jo aikaisemmin mainitsemisani alaluvuissa 4.3–4.8, käyn kohta kohdalta läpi PATJA-järjestelmän tietoryhmät. Tietoryhmät ovat: alkutiedot ja vastaanottotiedot, ilmoituksen paikkatiedot, rikoksen kirjaaminen (rikosnimike), luonnollinen henkilö, oikeushenkilö ja viimeisenä selostusosio. Jokaiseen tietoryhmään sisältyy alakohtia, joiden tietokenttään tieto valitaan järjestelmässä jo valmiina olevista vaihtoehdoista tai kirjaamalla itse, josta esimerkkinä on lyhyemmän

selostuksen kohta luvussa 4.8. Nämä tutkimukseeni rajatut tietokentät avautuvat näytölle heti, kun PATJA-järjestelmä avataan ja tehdään uusi rikosilmoituksen kirjaus. Edellä mainitut tietoryhmät muodostavat perusilmoituksen, jonka ilmoitushetken tiedot tallentuvat pysyvästi poliisin rekisteriin (Poliisihallitus 2013). Tietokentät ovat siinä järjestyksessä ylhäältä alaspäin, missä järjestyksessä käytännössäkin kirjaaminen tapahtuu.

Poliisilla on käytössään muita erilaisia rekistereitä, joita hyödynnetään rikosten tutkinnassa. Työharjoittelussa oppimani ja käyttämäni järjestelmät, jotka ovat toisten viranomaisten kanssa yhteiskäytössä, olivat muun muassa ajoneuvotietojärjestelmä (ATJ), väestötietojärjestelmä (VTJ), passijärjestelmä Heko-Passi ja YTJ-yrityshaku, joka liittyy vahvasti luvun 4.7 oikeushenkilön tietojen kirjaamiseen.

4.2 Rikosilmoituksen vastaanotto ja kirjaaminen

Rikosilmoitusta vastaanotettaessa ja kirjatessa käsitellään henkilötietoja, johon sovelletaan henkilötietolakiä (22.4.1999/523). Lailla pyritään turvaamaan Suomen perustuslain (11.6.1999/731) mukaisesti henkilön yksityisyyden suoja. Huomioitava on myös muita henkilön yksityisyyden suojaan kuuluvia perusoikeuksia henkilötietoja käsitellessä (Henkilötietolaki 1. §). Henkilötietolain 2. §:n mukainen soveltaminen tapahtuu henkilötietojen automaattisessa käsittelyssä ja muussa henkilörekisterin tai sen osan muodostavassa käsittelyssä. PATJAAN käyttötarkoituksen mukaisia kirjattavia henkilöä koskevia tietoja ovat muun muassa nimitiedot, henkilötunnus, syntymäaika ja osoitetiedot (Poliisin henkilötietolaki 2. §), jotka ovat henkilötietolain 3. §:n 1. kohdassa tarkoitettuja henkilön tunnistetietoja. Kun poliisi käsittelee henkilötietoja, on noudatettava myös poliisin henkilötietolakiä (22.8.2003/761), koska se on huomioitava poliisin suorittaessaan poliisilain 1. luvun 1. §:n mukaisia tehtäviä, joista tarkoituksenmukaisin tutkimukseni kannalta ovat rikosten selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Poliisihallitus (2013) ohjeistaa, että työssään rikosilmoituksia vastaanottavan ja kirjaavan virkamiehen tulee olla poliisimies tai PATJA-järjestelmän käytön hallitseva ja tehtävään koulutuksen saanut, muu virassa oleva henkilö. Paik-

lakuntakohtaisia eroja on riippuen siitä, missä poliisilaitoksen tutkintayksikössä rikosilmoituksia vastaanotetaan ja kirjataan PATJAAN. Kouvolassa, vielä työharjoitteluni aikana, minun lisäkseni tutkijat kirjasivat saapuneita rikosilmoituksia. Tutkinnanjohtajat jakoivat rikosilmoitukset tasapuolisesti tutkijoille ryhmänsä mukaisesti.

Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuudesta säädetään esitutkintalain 3. luvun 1. §:n 1. momentissa, jossa esitutkintaviranomaisen kirjaamisvelvollisuus on säädetty ehdottomaksi. Ehdoton kirjaamisvelvollisuus tarkoittaa sitä, että kun esitutkinnan toimittavalle poliisille ilmoitetaan rikosepäilystä, on kirjaamisen tapahtuttava mahdollisimman nopeasti, tahallisesti kirjausta viivyttämättä ja rikosepäilyyn liittyen ennakkoluulottomasti. Samassa lainkohdassa säädetään, että ilmoituksen ollessa vaikeaselkoinen tai tietojen puuttuessa, ilmoittajalta pyydetään tietoihin selvennystä tai pyydetään lisäämään puuttuvat tiedot. Vastaukset epäselviin tietoihin voi 1. momentin mukaan esitutkintaviranomainen hankkia itse rikosilmoituksen tekijältä. (Esitutkintalaki 3. luku 1. §; Rantaeskola ym. 2014, 78–79.) Esitutkintalain 3. luvun 1. §:n ja 2. momentin mukaan velvollisuus ilmoituksen kirjaamiseen on myös silloin, jos rikosepäily on saapunut poliisin tietoon muuta kautta kuin rikosilmoituksella, eikä ole esitutkintalain 3. luvun 9. §:n mukaisia perusteita jättää esitutkintaa toimittamatta tai lopettaa sitä.

Kantelu oikeuskanslerille 2.11.2015 koski sitä, miten ilmoitusta rikosepäilystä oli poliisissa käsitelty. Ilmoittajan 29.5.2015 sähköpostilla lähettämä rikosilmoitus oli vastaanotettu ja luettu, mutta lähetetyn vastaanottokuittauksen lisäksi ei muuta tietoa ilmoittajalle lähetetty. Ilmoittaja oli kysellyt poliisilta puoli vuotta sitten tekemänsä ilmoituksen perään. Ilmoitusta ei kyselyhetkellä löydetty PATJASTA. Ilmoitus oli kuitenkin kirjattu PATJAAN, mutta vasta muutaman päivän kuluttua sen saapumisesta. Kirjaus kuuluu tehdä viipymättä (Esitutkintalaki 3. luku 1. §). Poliisilaitoksen selvityksen mukaan esitutkinta oli kesken vielä ilmoittajan kyselyhetkellä eikä tutkinnanjohtaja ollut tehnyt vielä päätöstä esitutkinnan aloittamisesta, jonka hän teki kolmen kuukauden jälkeen selvityksestä. Tutkinnanjohtajan päätös (Esitutkintalaki 3. luku 3. § 3. mom.) oli jättää asia tutkimatta ja päätökseen kului vuosi ilmoituksen kirjaamisesta (Esitutkintalaki 3. luku 9. §). Apulaisoikeuskanslerin sijaisen ratkaisussa 2.8.2016 ei to-

teutunut esitutkintalain mukainen velvollisuus tehdä päätös tutkinnan aloittamisesta viivytyksettä. Tästä seurasi huomautus liittyen esitutkinnan suorittamisen velvollisuuteen ja päätöksentekoon esitutkinnan toimittamisesta viivytyksettä. Esitutkintalain 3. luvun 1. §:n 3. momentin lisäys 8.1.2016 määrää antamaan kirjallisen vahvistuksen, ilmoitusjäljennöksen, asianomistajalle tekemästään rikosilmoituksesta. Määräys ei vaikuta tämän kantelun ratkaisuun, koska kantelu on tullut aiemmin 8.1.2016 uudistusta. (Apulaisoikeuskansleri 2016.)

Koska esitutkinnan käynnistämisen perusteena on perusilmoitukseen kirjatut tiedot, tulee rikosilmoituksen tiedot kirjata henkilötietolain 2. luvussa tarkoitettuja yleisiä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita noudattaen, joista keskeisimpänä ovat huolellisuusvelvoite, käyttötarkoitussidonnaisuus ja tietojen laatua koskevat periaatteet. Tietoja tulee käsitellä huolellisesti, tarkoituksenmukaisesti ja mahdollisimman perusteellisesti noudattaen hyvää tiedonhallintatapaa, josta laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslain (21.5.1999/621) 18. §:ssä säädetään.

Kun rikosilmoitusta kirjataan PATJAAN, on se perusilmoitustilassa ja ilman perusteita suljettava kolmen vuorokauden sisällä. Perusilmoituksen kirjaushetken tiedot tallentuvat PATJAAN pysyvästi. (Poliisihallitus 2013.) Poliisihallitus (2013) on asettanut tavoitteen ohjeistukselleen, joka on yhdenmukainen kirjauskäytäntö, jossa mielestäni korostuu kirjaamisessa noudatettavan huolellisuuden tärkeys. Tavoitteet saavutetaan pitäen mielessä PATJAAN kirjatun rikosilmoituksen ainutkertaisuus, koska kyseinen asiakirja voi jäädä ainoaksi tiedoksi rikoksesta. Tasalaatuinen ja yhtenäinen kirjaus vaikuttavat esi- ja poliisitutkinnan oikeellisuuteen ja vaikuttavuus ylettyy myös asianosaisten ja poliisin omaan oikeusturvaan. Lisäksi rikosilmoitus voi olla ehtona muihin lakiin perustuvien oikeuksien toteutumiselle, esimerkiksi vahingonkorvausta vakuutusyhtiöltä haettaessa. (Poliisihallitus 2013; Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 21. §.)

4.3 Alkutiedot ja vastaanottotiedot

Tutkimus on rajattu koskemaan rikosilmoituksia eli R-ilmoituksia, joissa epäillään rikoksen tapahtuneen, muussa tapauksessa kirjataan S-ilmoitus. S-ilmoitus on sekalaisilmoitus, joka tehdään muun muassa virka-avun, muiden kuin

rikosasian tutkinnan ja ulkomailla suomalaiseen luonnolliseen tai oikeushenkilöön kohdistuneen rikoksen kohdalla (Helminen ym. 2014, 294–295). Poliisille toimitettu ilmoitus kirjataan sen paikkakunnan poliisipiirin tunnuksella ja sen poliisilaitoksen tutkintayksikölle, missä rikos on tapahtunut (Poliisihallitus 2013). Jos rikos on tapahtunut toisen kunnan alueella, ilmoitus ja muu siihen liittyvä aineisto siirretään tutkittavaksi oikean poliisipiirin esitutkintaan, jossa ilmoitus kirjataan PATJAAN mahdollisimman nopeasti. Ilmoitus kirjataan välittömästi kuitenkin vastaanotetuksi ennen siirtoa. (Esitutkintalaki 3. luku 2. §; Poliisihallitus 2013.) Edellä olevaan liittyen, rikoksen tekopaikka määritellään tarkemmin luvussa 4.4.

Ilmoituksen kirjannut vastaa henkilökohtaisesti kirjaamistaan tiedoista tai niiden epäkohdista. Kirjaaja on todennettavissa henkilökohtaisen P-tunnuksen avulla. Kun ilmoitus vastaanotetaan poliisissa, kirjataan vastaanottajan tietoihin sen henkilön P-tunnus, kuka ilmoituksen on ensin saanut. Kirjaajan tulee tarkkaan merkitä vastaanottoajaksi se kellonaika, jolloin ilmoitus on ensimmäisen kerran saapunut ja tieto siitä, mitä kautta ilmoitus on tehty. Esimerkiksi PATJAAN merkitään sähköisen rikosilmoituksen ilmoitustavaksi sähköposti. (Poliisihallitus 2013.)

Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka pakkokeinolain (22.7.2011/806) 2. luvun 9. §:n mukaan on virkamiehenä oikeutettu tekemään pidättämisen ja siksi oikeutettu tutkinnanjohtajan tehtäviin. Rikoksen selvittämiseen osallistuu tutkija, joka on poliisin koulutuksen saanut esitutkintaviranomainen, ja hänen työtään johtaa ja valvoo tutkinnanjohtaja. Tutkijan työhön kuuluvat esitutkinnan työtehtävät kuulusteluineen ja toimet, jotka liittyvät epäillyn rikoksen selvittämiseen. Tutkija hoitaa tutkinnanjohtajan antamat määräykset asian tutkintaan liittyen ja muut lain määäämät tehtävät. (Esitutkintalaki 2. luku 3. §.) Alkutietoihin kirjasin PATJAAN saamani paikallisen ohjeistuksen mukaisesti tutkintaryhmäksi joko lyhyt- tai pitkäkestoisen tutkinnan riippuen rikoksesta ja edellä oleville ryhmille määrätyn tutkinnanjohtajan ja tutkijan.

4.4 Ilmoituksen paikkatiedot

Rikoslain 1. luvun 10. §:n 1. momentin mukaan rikoksen tapahtumapaikka on se, missä rikos tehtiin ja missä tunnusmerkistön mukainen teko ilmeni. Jos kyseessä on yrityksestäkin rangaistava rikos, sen tapahtumapaikkana katsotaan olevan paikka, jossa tapahtuneen rikoksen tunnusmerkistön täyttyminen todennäköisesti olisi tapahtunut tai missä tekijän mukaan rikos olisi tapahtunut (Rikoslaki 1. luku 10. § 2. mom.).

Sama paikkakunta, missä rikosilmoitus kirjataan ja esitutkinta aloitetaan, merkitään paikkatietoihin tapahtumakunnaksi ja -alueeksi eli se missä rikos on tapahtunut (Poliisihallitus 2013; Rikoslaki 1. luku 10. § 1. mom.). Jos rikoksen tekopaikka on epäselvä ja perustellusti oletetaan, että rikos on tapahtunut Suomessa, kirjataan rikos tehdyksi kotimaassa soveltaen Suomen lakia. (Rikoslaki 1. luku 1. § 1. mom.; 10. § 4. mom.).

Lähiosoitteeksi tapahtumalle merkitään kadun nimi ja numero, se osoite, jossa rikos on tapahtunut. Jos on kysymyksessä useammasta rikoksesta samassa ilmoituksessa, kirjataan osoitteeksi viimeisemmän rikoksen tapahtumaosoite. PATJA-ohjeiden mukaan, asunnossa tapahtuneen rikoksen osoitetta tarkennetaan asunnon numerolla ja portaikossa tapahtuneen, portaikon kirjaimella tai numerolla. (Poliisihallitus 2013.)

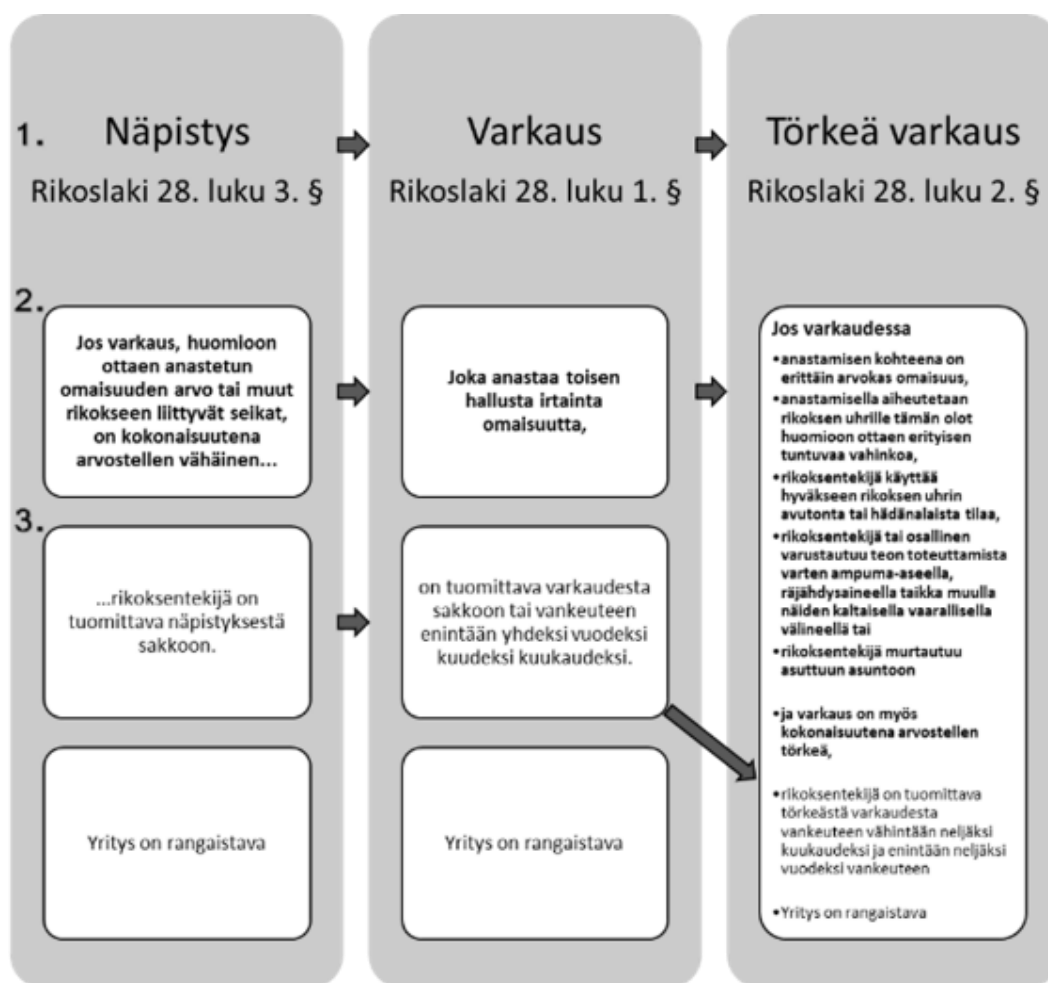
4.5 Rikosnimike

Tässä kirjaamisen vaiheessa esitutkinnassa on jo epäily, että mikä rikos on tapahtunut ja tutkinnanjohtajan päätöksestä esitutkinta suoritetaan (Esitutkitalaki 3. luku 3. § 1,3 mom.). PATJASSA on rikoksen kirjaaminen -nimellä tietoryhmä, johon rikokselle valitaan nimi, jota kutsutaan muun muassa rikosnimikkeeksi. Nimen selvittämiseen hyvä apu on Suomen sähköinen säädöskoelma, Finlex-tietokanta. Tunnusmerkistö löytyy helposti ja nopeasti oikeusministeriön ylläpitämästä kaikille ilmaisesta ja julkisesta tietokannasta, josta löytyy niin ajantasaiset kuin alkuperäisetkin lait ja asetukset. Ajantasainen lainsäädäntö sisältää kerran viikossa päivittyvän lainsäädännön laki- ja asetusmuutoksineen. (Husa ym. 2008, 36–37.) Oman huomioni mukaan lakien pykälien otsikosta voi päätellä rikosnimikkeen. Esimerkiksi rikoslaki 28. luku 1.

§, jossa varkaus on rikosnimike. Rikosnimike määräytyy sen mukaan, minkä tunnusmerkistön täyttävä rikos on mahdollisesti tapahtunut.

Finlexin rikoslain pykälien säädöksissä on lainvastaiset teot eli rikokset ja niiden rikossäännös määriteltynä. Kuvassa 4 näkyy rikossäännöksen kolme osaa, jotka ovat numeroituina: 1. rikoksen nimi (rikosnimike), 2. tunnusmerkistö ja 3. rangaistussäännös (Tapani & Tolvanen 2016, 8). Rikoksen rikosnimike pystytään selvittämään vertailemalla saman rikoslajin rikoksia keskenään tunnusmerkistön avulla. Kuvan 4 kohta 2 on lihavoitu tunnusmerkistön kohdalta.

Työharjoitteluni alkuun sain mietittäväksi heti, mikä on oleellisin ero näpistykseen ja varkauden välillä, koska suurin osa rikosilmoituksista koski anastettua omaisuutta joko luonnolliselta henkilöltä tai oikeushenkilöltä. Sain omaisuuden arvon määrittämiseen ohjeistuksen, joka perustuu vakiintuneeseen oikeuskäytännön ratkaisuihin. Missään laissa ei rajaa ole euromääräisesti ilmoitettu. Teon kohteena olevan omaisuuden arvon rajana oikeuskäytännössä on näpistykseen ja varkauden kohdalla käytetty noin 500 euroa. Seuraavaksi käytännön esimerkkinä tilanteesta, kun kirjasin muun muassa polkupyörävarkauksia. Rikosilmoituksen tietojen perusteella rikosnimikettä miettiessäni huomioin pyörän ilmoitetun arvon ja lukitustiedon eli sen, oliko anastettu pyörä lukittuna. Jos pyörä oli lukittuna, täytti teko varkauden ja kuvan 4 kohdan 2 mukaisen tunnusmerkistökohdan: joka anastaa toisen hallusta (Rikoslaki 28. luku 1. § 1. mom.), eikä rahallista arvoa tarvinnut enää miettiä. Huomasin kirjatessani rikosilmoituksia, että tunnusmerkistön soveltaminen rikoslaissa säädettyihin rikoksiin, on rikosnimikkeen selvittämisessä avainasemassa. Rikosnimikkeen pohdinnassa edesauttoi selvästi ja tarkoin täytetty rikosilmoitus liitteen 1 mukaisin tiedoin.

Kuva 4. Rikossäännös koostuu rikoksen nimestä, (kohta 1), tunnusmerkistöstä (kohta 2) ja rangaistussäännöksestä (kohta 3) (Tapani & Tolvanen 2016, 8).

Vaikka arvoltaan näpistys olisi vähäinen, tuomioistuimien punnitsee, onko teko kokonaisuutena vähäinen. Oikeuskäytännössä tapauksessa (KKO 2011:66) on tapahtunut useampi anastus eri liikkeistä, mutta anastetun omaisuuden arvo on kerrallaan ollut vähäinen. Käräjäoikeus tuomitsi yhdeksästä varkaudesta ja perusteli päätöstään syytetyn aikaisemmalla rikoshistorialla ja juuri vankilasta vapautumisella eli oli kokonaisuutena varkausrikoksen mukainen. Hovioikeus yhtyi samaan ratkaisuun. Korkein oikeus hylkäsi syytteet varkauksista perustellen seuraavasti. Se syyllistyy varkauteen (Rikoslaki 28. luku 1. §), joka anastaa toisen hallussa olevaa irtaimistoa ja näpistykseen (Rikoslaki 28. luku 3. §) se, joka syyllistyy varkauden tunnusmerkistön mukaiseen rikokseen, mutta omaisuuden arvo on vähäisempi ja muuten varkausrikokseen nähden se on kokonaisuutena vähäinen. Anastamisessa törkeän varkauden (Rikoslaki 28. luku 2. §) tunnusmerkistö täyttyy, kun anastetun omaisuuden arvo on erittäin suuri. Arvon suuruutta ei ole tarkasti laissa määriteltä, mikä

selviää Vaasan hovioikeuden ratkaisusta kertovassa uutisessa. Arvon määrittelevä raja on nousemassa ja oikeuskäytännössä pidetään noin 5000–8000 euron arvoisen omaisuuden anastamista törkeänä (HO 2017:111621). Törkeässä varkaudessa anastuksesta on seurannut uhrille erittäin tuntuva haittaa huomioiden tekohetken tilanne uhrin osalta ja tekijän tekotapa sekä -välineet tekohetkellä. Oikeuskäytännön esimerkkinä (KKO 2013:57) törkeän varkauksen tunnusmerkistön mukainen rikos oli murtautumisyritys sorkkaraudalla asuttuun asuntoon. Murtautuminen jäi yritykseksi eli teko ei toteutunut täysin, joten se on kuvan 4 mukaisesti rangaistava teko.

4.6 Luonnollinen henkilö

Luonnolliseksi henkilöksi PATJAAN kirjataan kaikki henkilöt, joita mahdollinen rikos jollain tapaa koskettaa: ilmoittaja, asianomistaja, rikoksesta epäilty ja todistaja (Poliisihallitus 2013). Kokemukseni mukaan henkilö- ja yhteystiedot kirjataan myös todistajasta ja ilmoittajasta, vaikka rikosasian asianosaisuus ei välttämättä heitä koskisikaan. Todistaja on se, joka on nähnyt laissa rangaistavan teon ja tutkijan toimesta häntä kuulustellaan eli kuullaan esitutkinnassa. (Esitutkintalaki 7. luku 11. §). Ilmoituksista tein sen havainnon, että useasti ilmoitetaan todistajaksi ystävä tai läheinen, joka ei ole varsinaisen teon aikana ollut läsnä. Tässä tapauksessa ei henkilö ole todistajan asemassa.

Esitutkinnassa tulee selvittää asianosaiset (Esitutkintalaki 1. luku 2. §) ja asianosaisia ovat esitutkintalain 2. luvun 5. §:n pykälän mukaisesti asianomistaja, rikoksesta epäilty ja muu henkilö, jonka oikeudet, edut ja velvollisuudet ovat rikosasian vaikutuspiirissä. Asianosaisen asemasta tai sen muuttumisesta täytyy ilmoittaa välittömästi silloin, jos henkilöön kohdistuu jotain esitutkintatoimenpiteitä (Esitutkintalaki 4. luku 9. §)

Muu henkilö -tieto ja siihen asianosaisuuden kirjaaminen on lain mukaan aika rajoittamatonta ja voidaan tapauskohtaisesti harkita, kuka on asianosaisasemassa muu henkilö (Esitutkintalaki 2. luku 5. § 1. mom. 3. kohta). Muuksi henkilöksi kirjataan muun muassa alaikäisen huoltaja tai henkilön edunvalvoja, oikeushenkilön laillinen edustaja tai muu asianosaisen laillinen edustaja, koska esitutkintalain 2. luvun 5. §:n 2. momentin mukaan asianosaissäännökset kos-

kettavat edellä mainittuja esitutkintaan osallisia ja siksi myös muu henkilö -kirjauksia. (Rantaeskola ym. 2014, 63.) Esitutkinnessa tapahtunut asianosaisten asemien eli asianosaispiirin määrittely ei sido syyttäjää eikä tuomioistuinta, vaan ne asemoivat asianosaiset täysin itsenäisesti (Helminen ym. 2014, 225). Syyttäjä voi esitutkintalain 5. luvun 2. §:n toimivaltuuksiensa nojalla pyytää esitutkintaa selvittämään asianosaisen aseman.

Muun henkilön kirjaamiseen liittyvät laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja sen 4. §:n säännökset. Säännökset koskevat vajaavaltaisen asianomistajan syyttämispyyntöä, jonka syyttäjä tarvitsee syytteen nostamiseen. Vajaavaltaisella ei ole oikeudenkäyntikelpoisuutta, joten syyttämispyyntöä ei voida tehdä ainoastaan edellä mainitut vajaavaltaisen edunvalvoja, muu laillinen edustaja tai alaikäisen huoltaja. Lakimääräisen edustajan saama valtuutus ei oikeuta edustamaan puolesta, vaan kelpoisuus säädetään laissa. (Jokela 2012, 69.) Täysi-ikäisen henkilön, jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu vajaavaltaiseksi julistamalla lain holhoustoimesta 1.4.1999/442 18. §:n mukaisesti tai asianosainen on alaikäinen eli alle 18-vuotias, etuja valvoo edunvalvoja. Yleisimmin alaikäisen edunvalvojana toimii huoltaja tai huoltajat, ellei tähän ole lain mukaisia esteitä. (Laki holhoustoimesta 4. §.) Samaa asiaa koskee esitutkintalain 4. luvun 8. §, jossa säädetään alaikäisen lapsen edunvalvojan määräämisestä jo esitutkintavaiheessa, jolloin määräyksen voimassaolo pysyy koko rikosprosessin ajan (Esitutkintalaki 4. luku 8. § 1. mom.).

Asianomistaja

Asianomistajan määrittelystä Helminen ym. (2014, 179–182) toteavat, että asianomistajan selvittämisessä esitutkintaa varten voi apu löytyä ainoastaan oikeuskäytännöstä ja -kirjallisuudesta. Laista ei tarkkaa määritelmää asianomistajalle löydy, mutta joidenkin rikosten tunnusmerkistöstä voi asianomistajuus ilmetä suoraan. Esimerkki tällaisesta lainkohdasta on rikoslain 36. luvun 5. §:n mukainen rikos luottamusaseman väärinkäytöstä. Asianomistajan asemassa on yritys, jonka luottamuksellisia tehtäviä hoitanut henkilö, on tehnyt jotain mihin hänellä ei ole ollut oikeutta tai hän on jättänyt osaksi tai kokonaan tehtävänsä tekemättä. Näistä toimista on aiheutunut vahinkoa yritykselle eli asianomistajalle. (Helminen ym. 2014, 179.)

Asianomistajan kirjaamistilanteessa on hyvä muistaa, että asianomistaja on se, johon rikos on kohdistunut, eli rikoksen uhri. Tätä yksinkertaista määritelmää oikeuskirjallisuudessaakin käytetään paljon, ja se oli myös ohjeena itselläni kirjaamistilanteissa, mutta aina sitä ei voinut suoraan noudattaa varsinkaan, jos rikosasiassa oli useita asianosaisia. Helminen ym. (2014, 182) kiteyttää asianomistajuuden syntymisen sille, jota loukataan rikoksella välittömästi, ei siis välikäsien kautta välillisesti. Mikäli asianomistajasta on epävarmuutta, kirjataan rikosilmoituksessa ilmoitettu asianomistajaksi (Helminen ym. 2014, 182; Poliisihallitus 2013). Esitutkintalain 2. luvun 5. §:n 3. momentissa kuitenkin säädetään tutkinnanjohtajan valtuudesta tehdä päätös oikeasta asianomistajasta.

Kykyä esiintyä asianomaisena rikosprosessissa kutsutaan asianomistajakelpoisuudeksi (Jokela 2012, 34). Sellaisen asianomistajarikoksen ollessa kyseessä, mistä syyttäjä voi nostaa syytteen vain asianomistajan vaatimuksesta, on esitukinnassa selvitettävä asianomistajalta, vaatiiko hän rangaistusta. Vaatimuksen voi esittää kirjallisena tai antaa suullisesti joko esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle. Käytännössä se yleensä ilmoitetaan jo rikosilmoituksessa (ks. esim. liite 1, asianomistajan rangaistusvaatimus), jossa sitä kysytään. (Jokela 2008, luku 5.2.5.) Asianomistaja voi peruuttaa tämän syyttämispyyntönsä kerran, ja silloin rikoksen tutkinta loppuu. (Esitutkintalaki 3. luku 1. § 1. mom.; Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 16. §.) Esitukinnassa asianomistajalta selvitetään myös, vaatiiko hän vahingonkorvausta eli esittääkö hän yksityisoikeudellisen vaatimuksen. (Esitutkintalaki 1. luku 2. § 3. kohta). Jos rikoksella on asianomistaja eli kyseessä on asianomistajarikos, esitutkintalain 3. luvun 4. §:n mukaan syyttäjän tai esitutkintaviranomaisen tulee olla tietoisia siitä, vaatiiko asianomistaja rangaistusta, jotta esitutkintaa voidaan jatkaa ja syyte nostaa. Jos asianomistaja vaatii rangaistusta, ei esitutkintaa voida vähäisessäkään rikosasiassa lopettaa vedoten esitutkintalain 3. luvun 9. §:n säädökseen esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen (Rantaeskola ym. 2014, 37). Tärkeää on myös kirjata oikea asianomistaja, koska asianomistajalla asemansa puolesta on puhevallan käyttöoikeus (Esitutkintalaki 1. luku 2. § 2.–4. kohta).

Rikoksesta epäilty

Rikoksesta epäilty on myös esitutinnan ja oikeudenkäynnin asianosainen, jota esitutkintavaiheessa epäillään rikoksen toteuttamisesta (Esitutkintalaki 2. luku 5. § 2. kohta). Aina ei voida osoittaa henkilöä, johon rikosepäily kohdistuu, varsinkaan yleisimmissä ja vähäisimmissä rikoksissa. Käytännön kokemus kirjatessani ilmoitusta anastetusta polkupyörästä vahvisti Helmisen ym. (2014 188–189) toteamuksen, että välillä on poliisin mahdotonta selvittää rikoksen tehnyttä. Rikoksesta epäiltyä ei tiedetä joko tutkinnan alussa tai ei saada lainkaan tutkinnassa selvitettyä. Tällöin henkilöön kohdistuvaa epäilyä ei voida tehdä eikä vaatia rangaistusta, ja rikos jää niin kutsutuksi ”pimeäksi” tapaukseksi. Näitä ”pimeiksi” jääviä rikoksia kirjasin työharjoitteluni aikana useita päivässä, muun muassa ilmoitus anastetusta polkupyörästä oli hyvin yleinen pimeä rikos. Tutkinta näissä tapauksissa lopetettiin.

Rikoksesta epäillyksi kirjataan aina luonnollinen henkilö, ei oikeushenkilö, rikosoikeudellisen rangaistusvaatimuksen kohdistamisen vuoksi. Oikeushenkilön rangaistusvastuu toteutuu rikoslain 9. luvun 2. §:n mukaisissa tilanteissa, jos rikoslain mukainen teko on tapahtunut oikeushenkilön toiminnassa. Rangaistuksena oikeushenkilölle voi olla yhteisösakkoa. (Rikoslaki 9. luku 1. §; Tolvanen & Kukkonen 2011, 87.) Oikeushenkilöllä on vastaajakelpoisuus rikosasioissa ja siksi sen on mahdollista olla syytettynä eli vastaajana rikosasiassa. (Villa 2013, 36).

Luonnollisen henkilön kohdalla rikoksesta epäillyn kirjaamisen kohdalla tulee huomioida, ennen esitutinnan aloittamista, esitutkintalain 3. luvun 3. §:n 2. momentti. Tämän rikoslain kohdan mukaisesti selvitetään rikosepäilyyn (Esitutkintalaki 3. luku 3. § 1. mom.) liittyvät asiat niin, että rikoksesta epäilty on oikea henkilö. Ketään ei saa aiheettomasti syyttää rikoksesta, jota ei ole tehnyt. Rikoksen, josta epäillään, pitää olla laissa rangaistava teko. Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 8. §:ssä on säädös rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Sen mukaan rikoksesta, joka teon hetkellä ei ole laissa rangaistava, ei saa epäillä eikä tuomita ketään.

Kun tutkinnan selvityksen perusteella voidaan varmuudella osoittaa mahdollinen syyllinen, teon tekijä, kutsutaan henkilöä rikoksesta epäillyksi. (Helminen

ym. 2014, 188–189.) Esitutkintalain 4. luvun 2. §:n mukaista syyttömyysolettamasaännöstä täytyy noudattaa esitutkinnassa ja epäillyn kohtelu täytyy olla sen mukaista kuin hän olisi syytön. Helminen (2014, 189) jatkaa rikosprosessin mukaista rikoksesta epäillyn nimeämistä niin, että se keneltä vaaditaan rangaistusta, on syytetty ja vastaamalla syytteeseen hänestä tulee vastaaja.

4.7 Oikeushenkilö

Tässä teoriaosuudessa käsitellään rikosilmoituksen kirjaamista, kun asianomistajana on oikeushenkilö. Oikeushenkilön ollessa rikoksesta epäilty, sivuttiin luvussa 4.6, joten siihen ei tässä ole tarpeen sen enempää paneutua.

Rikoksen kohteeksi eli asianomistajaksi voi joutua luonnollisen henkilön sijaan oikeushenkilö, juridinen henkilö. Esimerkiksi jos kaupasta anastetaan yrityksen omaisuutta, asianomistajana on silloin oikeushenkilö eli yritys. Yritystoimintaa harjoitetaan eri yritysmuodoissa: yksityinen elinkeinonharjoittaja eli yritysmuotona toiminimi ja yhtiöiden muodossa toimivat: avoin- ja kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, asunto-osakeyhtiö ja osuuskunta. Taulukossa 1 luetellut yritysmuodot ovat kuusi yleisintä yritysmuotoa. Kaupparekisterin tilastoista selviää, että eniten on ei-julkisia osakeyhtiöitä, joita on 270 553 (PRH 2018).

Taulukko 1. Kaupparekisterissä olevat yritykset yritysmuodoittain (PRH 2018).

Osakeyhtiö (Oy, Osakeyhtiö) (ei julkinen osakeyhtiö)	270 553
Yksityinen elinkeinonharjoittaja (Toiminimi, T:mi)	204 031
Asunto-osakeyhtiö (Asunto Oy, As Oy)	89 134
Kommandiittiyhtiö (Ky, Kommandiittiyhtiö)	28 279
Avoin yhtiö (Avoin yhtiö, ei Ay)	10 054
Osuuskunta (Osk, Osuuskunta, osa: osuus)	4 229

Yritysmuodoilla on omat tunnukset, jotka auttavat tunnistamaan nimestä, mikä yritysmuoto on kyseessä (PRH 2017). Yritysmuotokohtaiset lait taulukossa 1 olevien kohdalla ovat laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (27.9.1919/122), laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (29.4.1988/389), osuuskuntalaki (14.6.2013/421), osakeyhtiölaki

(21.7.2006/624) ja asunto-osakeyhtiölaki (22.12.2009/1599). Lisäksi kaupparekisteriin liittyviä lakeja ovat yrityksen nimiasioita säättävä toiminimilaki (2.2.1979/128), kaupparekisterin tietojen julkisuutta ja yrityksen perustamisessa ilmoitettavia tietoja säättävä kaupparekisterilaki (2.2.1979/129). Kaupparekisteriin liittyy myös yritys- ja yhteisötietolaki (16.3.2001/244), jota sovelletaan yrityksiä ja yhteisöjä yksilöivien yhtenäisten tunnusten, Y-tunnusten, antamiseen ja käyttöön sekä yrityksiä ja yhteisöjä koskevien tunniste- ja perustietojen ilmoittamiseen, keräämiseen ja tallentamiseen (Yritys- ja yhteisötietolaki 1. §).

Kelpoisuusvaatimus yleensä olla asianosaisen asemassa oikeudenkäynnissä luonnollisena henkilönä tai yhteenliittymänä, oikeushenkilönä tarkoittaa asianosaiskelpoisuutta. Tämä on ehdoton edellytys kaikille tuomioistuinkäsittelyssä eli oikeudenkäynnissä esiintyville. Oikeushenkilön kohdalla kaikilla yrityksillä on edellä mainittujen, yritysmuotokohtaisten lakien perusteella asianosaiskelpoisuuden kanssa samaa tarkoittava asianomistajakelpoisuus. (Jokela 2012, 30–34.) Oikeushenkilöillä ei kuitenkaan ole oikeudenkäyntikelpoisuutta eli kykyä ajaa asiaansa itse oikeudenkäyntimenettelyssä, vaan ne tarvitsevat siihen laillisen edustajan, jolla on edustus oikeus ja siten myös puhevallan käyttöoikeus. Oikeudenkäyntikelpoisuus on henkilön kykeneväisyys itsenäiseen oikeudenkäyntiin ja tehdä muitakin prosessitoimia. (Helminen ym. 2014, 182; Jokela 2012, 37–40.) Edustajan tulee olla luonnollinen henkilö, jolla on kelpoisuus toimia yhtiön puolesta suhteessa ulkopuolisiin, kolmansiin osapuoliin, kuten julkisen vallan käyttäjiin. Näin edustajalle syntyy oikeus oikeustoimien tekemiseen yhtiön puolesta ja nimiin sekä puhevallan käyttöön. (Pönkä 2017, 153–158; Villa 2013, 111–115.) Edustus oikeus antaa kelpoisuuden yhtiön edustamiseen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa (Villa 2013, 111–112). Oikeushenkilön edustaja on asianosainen (Esitutkintalaki 2. luku 5. § 2. momentti).

Edustus oikeus määräytyy kunkin yritysmuotokohtaisen lainsäädännön perusteella. Se, kenellä on oikeus edustaa yritystä, on myös oikeus kirjoittaa yrityksen nimi (toiminimen kirjoitus oikeus). (Villa 2013, 112.)

Yritystoimintaa eli elinkeinon harjoittamista voi tehdä pelkästään luonnollinenkin henkilö omiin nimiin, silloin hän kantaa kaiken vastuun itse. (Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 27.9.1919/122, 6. §) Yritysmuotona toiminimi

on tällainen ja edustusoikeus on elinkeinonharjoittajalla. Käytännössä PAT-JAAN kirjaaminen tehdään luonnollisena henkilönä.

Yrityksen edustamiseen voidaan myös valtuuttaa eri tavoin, poiketen laissa säädetyistä laillisista yrityksen edustajista. Osakeyhtiön menettelynä voi olla edustusoikeuden antaminen valtuutuksella työntekijälleen, hänen asemansa perusteella eli asemavaltuutuksen tai muulle henkilölle erillisellä valtuutuksella. Asemavaltuutuksen antamisen edellytyksenä ovat muun muassa, että valtuutetun tulee olla edustamansa päämiehen kanssa työ- tai muussa sopimussuhteessa ja valtuutetulla tulee olla näkyvä asema, joka liittyy valtuutukseen. Kriteereiltään väljempää valtuutusta kutsutaan sallimisperusteiseksi. Tässä valtuutuksen muodossa riittää tieto valtuutetun toimista päämiehensä, valtuuttajan lukuun. Tämä valtuutus yleensä perustuu valtuuttajan hyväksynnälle valtuutetun oikeustoimista, joita ovat esimerkiksi sopimuksen tekeminen. (Mähönen & Villa 2015, 285–286.)

Henkilöyhtiöiksi luetuissa avoimessa yhtiössä ja kommandiittiyhtiössä yritystoimintaa harjoittaa vähintään kaksi henkilöä, joita kutsutaan yhtiömiehiksi (Villa 2013, 25). Kaikilla luonnollisilla henkilöillä, yhtiömiehillä, on avoimessa yhtiössä edustusoikeus, jos siitä on yhdessä sovittu tai jos sitä ei rajoiteta yhtiösopimuksessa, joka on yhtiön perustamisen kannalta tärkeä, kaupparekisteriin ilmoitettava asiakirja (Villa 2013, 112, 114; Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 1. luku 2. §). Kommandiittiyhtiössä yhtiön edustamisoikeus on vastuunalaisilla yhtiömiehillä, ei äänettömällä yhtiömiehellä, joka on vain pääoman sijoittajana yrityksessä (Villa 2013, 78).

Osakeyhtiölain 6. luvun 25.–28. §:ssä on säädetty yhtiön edustamisesta niin, että ensisijaisesti hallitus edustaa yhtiötä, mutta toimitusjohtaja voi edustaa yhtiötä asiassa, joka 17 §:n nojalla kuuluu hänen tehtäviinsä. Hallitus voi myöntää edustusoikeuden toimitusjohtajan lisäksi jäsenelle tai jollekin toiselle nimeämälleen henkilölle (Osakeyhtiölaki 6. luku 26. §). Osuuskuntalaissa säädetään osuuskunnan edustamisesta, jonka 26. §:n mukaan edustaminen säädetään osakeyhtiön kaltaisesti. Hallitus toimii osuuskunnan edustajana ja toimitusjohtajalla on hänen tehtävien mukainen edustusoikeus. Osuuskuntalain 6. luvun ja 27. §:n mukaan voidaan edustamisoikeudesta määrätä osuuskunnan säännöissä ja hallituksen päätöksellä antaa jäsenelle, toimitusjohtajalle tai

muulle nimetyille henkilöille. (Osuuskuntalaki 6. luku 26.–27. §.) Asunto-osakeyhtiön edustamisesta säädetään asunto-osakeyhtiölain 7. luvussa. Saman lainkohdan 22. §:ssä säädetään, että hallituksella on edustusoikeus eli oikeus kirjoittaa yhtiön nimi ja isännöitsijä voi edustaa yhtiötä asiassa, joka 17 §:n nojalla kuuluu hänen tehtäviinsä.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2010 teettämän yritysuhritutkimuksen tuloksista selviää, että omaisuusrikoksista asiakkaan tekemiä varkauksia on eniten kaupanalalla. Myymälävarkaudet koetaan ihan ongelmaksi. Tutkimustulokset osoittavat, että vuonna 2009 tutkimukseen vastanneista 1197:stä toimipaikasta 50 prosentissa eli 599:ssä, oli tapahtunut asiakkaan tekemät varkaus. Tämä rikostyyppi, rikosnimikkeellä varkaus, oli prosenttiosuudeltaan suurin 67 kaikista kauppaan kohdistuneista rikoksista. (Salmi 2013, 7–8.) Käytännön työssä havaitsin, että rikoksia, joissa oikeushenkilö on rikoksen kohteena eli asianomistajana, on todella paljon, melkein päivittäin.

PATJAAN laillisen edustajan kirjaamisen lisäksi oikeushenkilön kohdalla kirjatavia tietoja ovat Y-tunnus ja virallinen nimi eli yrityksen toiminimi, josta säädetään toiminimilain (2.2.1979/128) 1. §:ssä ja sillä tarkoitetaan nimeä, jota elinkeinonharjoittaja käyttää toiminnassaan. Yrityksen toiminimi tulee tarkistaa Y-tunnuksella ennen tietojen kirjaamista PATJAAN (Poliisihallitus 2013). Y-tunnus eli yritys- ja yhteisötunnus, on yritys- ja yhteisötietolaissa (16.3.2001/244) jokaiselle rekisteröintivelvolliselle annettava ja sen yksilöivä, järjestysnumerosta ja tarkistusnumerosta muodostuva tunniste. Tarkistuksen voi tehdä YTJ-yrityshausta, joka on Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) sekä Verohallinnon yhteinen järjestelmä. (YTJ 2017.)

YTJ:n yrityshakupalvelusta saa yrityksen Y-tunnuksella tai nimellä haettaessa kuvassa 6 näytettyjä tietoja, joiden olemassaolo on mielestäni tärkeää tiedostaa, kun kirjataan oikeushenkilön tietoja. Yrityshaku antaa kuvan 6 mukaisia maksuttomia perustietoja, kuten virallinen toiminimi, yritysmuoto, kotipaikka ja osoite ja rekisteriin ilmoitetut muut yhteystiedot. Mielestäni näiden tietojen tarkastamisella on vaikutusta tietojen oikeellisuuteen rikosilmoituksen oikeushenkilön tietoja kirjatessa.

Yrityshaku sisältää yrityksestä, yhteisöstä tai säätiöstä muun muassa seuraavia tietoja:

- Y-tunnus
- rekisterit, joihin yritys on merkitty (esim. kaupparekisteri ja säätiörekisteri, Verohallinnon ennakkoperintärekisteri, työnantajarekisteri ja arvonalisäverovelvollisten rekisteri)
- toiminimi, mahdolliset rinnakkaistoiminimet ja aputoiminimet
- yritysmuoto
- kotipaikka
- yrityksen päätoimiala
- yrityksen kieli (suomi tai ruotsi)
- posti- tai käyntiosoite sekä mahdolliset muut ilmoitetut yhteystiedot (puhelinnumero, faksinumero, sähköpostiosoite ja www-osoite)
- yrityksen oikeudellinen tilanne (mahdollinen konkurssi- tai selvitystila tai saneerausmenettely)
- mahdollinen tieto elinkeinotoiminnan keskeytyksestä
- yrityksen verovelkatieto.

Kuva 6. Tietoja, joita Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän YTJ-yrityshaku tarjoaa yrityksistä (YTJ 2017).

Esimerkiksi kuvan 6 yritysmuototiedon perusteella voidaan päätellä, onko kyseessä yksityinen elinkeinonharjoittaja (toiminimi), henkilöyhtiö (avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö), asunto-osakeyhtiö vai pääomayhtiö (osakeyhtiö vai osuuskunta). Merkitystä tällä on oikean oikeushenkilön edustajan kirjaamiseen, koska yrityksen edustamisoikeus määräytyy eri tavalla yritysmuotokohtaiseen lainsäädäntöön perustuen.

4.8 Selostusosio

Selostus kirjataan PATJAAN kahteen tekstikenttään, joihin ensimmäiseen tulee tiivistelmä, muutamassa lauseessa kerronta teosta, tekotavasta ja tapahtumapaikasta. Toiseen, pidempään tekstikenttään kirjataan laajempi ja tarkempi kuvaus tapahtuneesta, mistä ilmenee rikoksen tunnusmerkistötekijät sekä tekotapa ja teosta aiheutuneet seuraukset. Tässä mielestäni korostuu ilmoittajan tekemän, tarkan ja selkeän, tapahtumaselvityksen merkitys, josta aiemmin olen maininnut. Hyvin kuvailtu tapahtuma yksityiskohtineen voidaan siirtää sellaisenaan PATJAN selostuskenttään. Kirjaajan tulee kuitenkin lopuksi huolehtia siitä, että tapahtuma kirjataan varsin johdonmukaisesti, tarkasti ja kattavasti. (Poliisihallitus 2013.)

Ilmoituksia voi saapua eri kielillä, joten selostusta kirjatessa on otettava kielilain (6.6.2003/423) 19. § 3. momentti sovellettavaksi esitutkintaan liittyvien ilmoitusten, kutsujen ja kirjeiden kohdalla (Esitutkintalaki 4. luku 14. §). Muun muassa ilmoittajalle lähetettävään ilmoitusjäljennökseen, jossa selostus tapahtumasta näkyy, liittyy edellä mainittuun kielilain kohtaan.

Erikseen on säädetty esitutkinnan käsittelykielestä esitutkintalain 4. luvussa 12. §:ssä, ja sen mukaisesti kaksikielisen virka-alueen esitutkinnassa käytetään rikoksesta epäillyn kieltä joko suomea tai ruotsia, muutoin vallitsevaa virka-alueen kieltä. Syyttäjään liittyen viranomaisten käsittelykielestä rikosasioissa säädetään kielilain 14. §:ssä. Suomen kaksikielisyyden vuoksi kaksikielisen alueen tuomioistuimessa käytetään käsittelykielenä vastaajan eli syytetyn äidinkieltä. Tuomioistuimen toimivallan alueen ollessa yksikielinen käytetään valtakieltä.

5 TUTKIMUSMENETELMÄNÄ LAADULLINEN TUTKIMUS

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella on omat ominaispiirteensä verrattuna määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen. Ensinnäkin laadullinen tutkimus on prosessien ja ilmiöiden kuvausta sanoja ja lauseita käyttäen. Tavoitteena on antaa rikas kuvaus todellisesta ja ihmisten kokemasta maailmasta. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu lukujen analysointiin, joten syvälliseen kuvaukseen se ei taivu. (Kananen 2014, 18–19.)

Tutkimusongelma määrää sen, millä kaikilla aineistonkeruu- ja analysointimenetelmillä tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus ja ongelma selvitettyä (Kananen 2015, 63). Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, koska koko tutkimuksen rakenne ja toteutus perustuvat laadullisen tutkimuksen perusominaisuuksiin. Toteutuneen ominaisuudet ovat Salpausselän syyttäjänvirastossa kasvo-
tusten tehty syyttäjien haastattelu, tutkimuksessa käytetty aineisto sisältäen haastattelun lisäksi kuvamateriaalia ja sanallista havainnointia, syyttäjien näkemykset, mielipiteet ja heidän antamansa haastattelu ovat tutkimuksen huomion kohteena. (Kananen 2014, 18.)

Laadullisen tutkimusmenetelmien keinoin tutkimukseen saa syvällisempää ja kokonaisvaltaisempaa tietoa tutkimusongelmasta, melko tuntemattomasta ja tutkimattomasta ilmiöstä (Kananen 2014, 16–17.) Lisäksi on kyse siitä, että kerätyn aineiston sisältämän tiedon perusteella löytyy tutkimuskysymyksiin vastauksia ja tutkimusongelmaan saadaan perusteellisempi selitys, ongelma saadaan jopa ratkaistua (mts. 41). Laajemman ja tarkemman käsityksen sekä vastauksen saamiseksi siihen, mistä tutkimuksessa on kyse eli ilmiöstä, olivat myös syinä laadullisen tutkimuksen käyttöön tutkimuksessani (mts. 16).

5.1 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Tutkimus koostuu erilaisista menetelmistä, joiden avulla se pystytään toteuttamaan ja saamaan aikaan uskottavat, luotettavat ja totuudenmukaiset vastaukset tutkimusongelman tutkimuskysymyksiin. Kananen (2015) on jaotellut menetelmät kahteen ryhmään: aineistonkeruumenetelmiin ja analyysimenetelmiin. (Kananen 2015, 80–82.) Analyysimenetelmästä enemmän luvussa 5.2.

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi valitsin syyttäjien teemahaastattelun, koska näin sain paremman ymmärryksen ja paremman käsityksen heidän toiminnastaan rikosprosessin osana. Tutkimukseni teorian kautta minulla oli jo jonkinlainen ennakkotietämys aiheesta, mikä on teemahaastattelun aiheiden eli teemojen luomisessa tarpeellista. (Kananen 2014, 72, 77.) Teemahaastattelu kuuluu laadullisen tutkimuksen aineiston keräämiseen. Haastatteluaiheista keskustelemalla pyritään löytämään ratkaisu tutkimusongelmaan. (Kananen 2014, 17, 41–42.) Teemahaastattelu on haastattelun ja tutkimukseen liittyvien aiheiden eli teemojen yhdistelmä. Haastattelussa, joka on vuorovaikutustilanne, pyritään saamaan aiheista keskustelemalla tutkimusongelmaan ratkaisu (Kananen 2015, 148). Ryhmähaastattelu tarkoittaa, että osallistujia on kerralla enemmän kuin yksi (Kananen 2014, 70).

Syyttäjät valitsin haastattelun kohderyhmäksi heidän ammatillisen tietämyksensä, työtehtäviensä ja tutkimukseeni valitsemani näkökulman perusteella, koska he ovat ilmiön keskiössä ja havaitsevat epäkohdat, joilla on vaikutusta syyttäjän tehtävien hoitamiseen (Laki syyttäjälaitoksesta 6. §).

Yleisin laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, joka on haastattelu kasvotusten, mukautuu erinomaisesti haastattelutilanteessa. Haastattelijalla on mahdollisuuksia vaikuttaa haastattelun kulkuun ja onnistumiseen. Haastattelussa voi selventää kysymyksiään, ohjeistaa haastateltavia ja tehdä lisäkysymyksiä, jotka syntyvät vasta haastattelun edetessä. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu antaa tutkijalle vaihtoehtoja haastattelumuotojen välillä. Haastattelumuodot, strukturoimaton, puolistrukturoitu ja strukturoitu, määrittelevät haastattelukysymysten asiasisällön ja esitystavan. (Kananen 2015, 143–145.)

5.2 Aineiston analyysimenetelmät

Kerätty haastatteluaineisto täytyy käsitellä, analysoida ja tulkita, jotta saadaan ratkaisu tutkimusongelmaan. Aineistoa litteroidessa äänitetty puhe muuttuu tekstin muotoon. (Kananen 2015, 160, 171). Litterointia kutsutaan myös aineiston yhteismitallistamiseksi, joka tehdään aineiston käsittelyssä ensin (Kananen 2014, 101). Tutkimukseni analysointi ja tulkinta perustuvat lukujen 2–4 teorioihin ja niiden järjestykseen. Jo haastattelua suunnitellessa pidin mielessäni tutkimukseen sisältyvän teoreettisen viitekehyksen sekä tutkimusongelman ja -kysymykset.

Litteroin haastatteluaineiston pian haastattelun jälkeen, jo seuraavalla viikolla, jotta haastattelutilanne olisi tuoreena muistissa. Syyttäjien haastattelun äänitteen kirjoitin sanasta sanaan, jättäen pois äännähdykset. Litteroitu teksti oli puhekielistä ja Kananen (2015, 161) mukaan sanatarkkaa litterointia. Tiivistin ja jäsensin litteroidun tekstin teoriaosuuden (luku 2–4) ja teemahaastattelurungon mukaisiin aihealueisiin. Opinnäytetyön raportissa teksti on teoriaosuuden mukaisessa järjestyksessä. (Kananen 2015, 159–163.)

Aineiston sisältöä analysoidessa voidaan työkaluina käyttää lähtökohdan mukaista luokittelua. Analysoinnin lähtökohta voi olla teoriaan, aineistoon tai näiden yhdistelmiin pohjautuvaa aineiston tulkitsemista. (Kananen 2015, 171.)

Kananen (2015, 174–175) esittää teorialähtöisen sisältöanalyysin niin, että siinä hyödynnetään jo tutkimuksessa olevaa teoriaa ja kerätyn aineiston tar-

kastelu tapahtuu sen kautta. Mielestäni tutkimusaineistoni analysointi ja tul-
kinta ei ollut täysin teorialähtöistä, pääosin kuitenkin. Saatoin huomata haas-
tatteluaineistossa tutkimukseeni liittyvän asian, joka ei vielä sisältynyt teoreet-
tiseen viitekehukseeni. Tältä osin täydensin puuttuvan asian lisäämällä sen
teoriaan. (Kananen 2015, 171–172, 174.)

Haastattelun käytännön suunnittelu ja toteutus

Käyn seuraavaksi läpi haastattelun suunnittelua ja toteutusta käytännön
kautta. Pyrin yksityiskohtaiseen selostukseen tapahtumasta. Toteutin haastat-
telun teemahaastatteluna ja haastattelutyylinä oli ryhmähaastattelu. Haastatel-
tavana oli viisi kihlakunnansyyttäjää samanaikaisesti.

Haastattelu toteutettiin Salpausselän syyttäjänvirastossa Kouvolassa
7.12.2017 klo 14:00. Haastattelun kesto oli 1 tunti ja 9 minuuttia, ja aineistoa
kertyi 20 sivullista A4-koon paperiarkkia muokkaamatonta tekstiä. Tarkemmat
tekniset tiedot äänityksestä ja haastattelusta ovat liitteessä 2/1.

Ensimmäinen yhteydenottoni Kouvolan syyttäjänvirastoon tapahtui puheli-
mitse marraskuun alussa ja lopullinen haastatteluajankohta varmistui
28.11.2017. Sillä välillä kävimme keskustelua haastateltavien esimiehen
kanssa käytännön järjestelyistä: aikataulujen sovittamisesta, haastattelun to-
teutuksesta ja mahdollisen lisämateriaalin saamisesta tukemaan keskustelun
sisältöä. Sain käyttööni esitutkintapöytäkirjan laatuun liittyvän kyselyn kysy-
mykset ja tuloksia. VKSV:sta eli Valtakunnansyyttäjänvirastosta pyytämäni ky-
seinen materiaali ei ollut ensin saatavillani, mutta kihlakunnanviraston apulais-
päällikkö sai ne hankittua käyttööni.

Halusin saada aikaan hyvän vuorovaikutustilanteen kautta luotettavan, avoi-
men ja sisällöllisesti rikkaan teemahaastattelun. Pyrin huolehtimaan jo haas-
tatteluun suunnitellessani, että toteutan hyvää tutkimuskäytäntöä huomioiden
sen haastattelun valmistelusta, raportin valmistumiseen ja julkaisemiseen
saakka. Haastattelulupaa kysytyäni lähetin kirjallisen tiedotteen, jossa toin
tarkemmin esille seuraavat asiat: kuka olen ja missä opiskelen, yhteydenoton
syy, tutkimusongelman, perustelun valitusta syyttäjien näkökulmasta, haas-

tattelun aihesisällön ja haastattelun toteutussuunnitelman. Lisäksi kerroin tutkimukseni lähtökohdan, taustan ja tarkoituksen sekä sen, miten haastattelun tallennan. Haastattelulupaa kysyttäessä on myös tärkeä muistaa kertoa tutkimuksen luotettavuudesta, anonymiteetin säilymisestä ja tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Nämä asiat kävin vielä kertaalleen läpi haastattelun alussa ja toistin, että nimitietoja ei esiinny lopullisessakaan raportissa ja anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. (Kananen 2015, 143–146; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2015.) Haastattelutilanteessa ei mainittu kenenkään nimiä, joten äänitettä litteroidessa anonymiteetti varmasti toteutui. Se, että tutkimuskohde ei ole tunnistettavissa ja henkilö on halunsa siihen ilmoittanut, on mielestäni huomioitava koko tutkimusprosessin aikana kaikissa tilanteissa.

6 SYYTTÄJIEN HAASTATTELUTULOKSET

Haastattelun aiheet liittyivät tutkimusongelmaan, miten jo rikosilmoituksen kirjaamisvaiheessa syntyvät puutteet ja virheet vaikuttavat syyttäjän työhön. Syyttäjien haastattelulla oli tarkoitus saada vastaukset päätutkimuskysymyksiini, mitä epäkohtia syyttäjät havaitsevat esitutkinnasta saapuvassa esitutkintapöytäkirjaan kirjatuissa tiedoissa. PATJA-järjestelmän kohdat, joihin haastattelussa keskityttiin, olivat teorialukujen 4.3–4.3 mukaiset. Epäkohtien vaikuttavuutta selvitin kartoittamalla syyttäjän työtehtäviä ja sitä, mitä konkreettisesti esitutkintayhteistyö on. Lisäksi vaikuttavuutta avasi syyttäjien kertomat konkreettiset toimenpiteet, kun huomaavat jonkin tiedon olevan puutteellinen. Haastattelu eteni teemoittain, pohjautuen teemahaastattelurungon järjestykseen. Keskustelu eteni laajemmasta aihekokonaisuudesta yksityiskohtaisempiin kohtiin. (Kananen 2015, 151.) Syyttäjät olivat pääosassa keskustelussa ja tehtäväni oli ohjata keskustelua niin, että pysyttäisiin aiheessa. Paljoakaan ei tarkentaville tai jatkokysymyksille ollut tarvetta, sillä syyttäjät kertoivat kattavasti ja melkein pä tauotta teemahaastattelun mukaisesti aiheesta ja antoivat minulle uutta aiheeseen liittyvää tietoa paljon. (Kananen 2014, 76.)

Tässä luvussa 6 on aineiston käsittelyn viimeisen vaiheen, raportointivaiheen ja syyttäjien ryhmähaastattelun tulokset, jotka esitän aihekokonaisuuksissa eli teemoihin jaoteltuna (liite 2/2). Pyrin järjestämään tulokset teoriaosuuden mu-

kaisesti eteneväksi, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Järjestämällä uudelleen loin yhteyden haastattelutulosten ja asian välille, jota Hirsjärvi ja Hurme (s.a. 146) kutsuvat asiayhteydeksi eli kontekstitedoksi. Tämä mahdollisti loogisemman ja tutkimusraportin kanssa yhteneväisemmän lopputuloksen. Myös teorian ja empirian välistä yhteyttä oli helpompi tarkastella.

6.1 Taustatietoa syyttäjistä

Haastattelun aluksi, luodakseni rennon ilmapiirin ja tutustuakseni haastateltaviini ja syyttäjän virkaan, kysyin heiltä joitain yleisiä taustatietoja. Olin kiinnostunut tietämään muun muassa heidän koulutuksestaan, työkokemuksestaan ja paikallisviraston kokoonpanosta, eli ketä työskentelee alueellisessa Salpausselän syyttäjänvirastossa Kouvolassa.

Haastateltavina oli neljä syyttäjää, jotka virkanimikkeeltään ovat kihlakunnansyyttäjiä ja yksi apulaissyyttäjä. Tänä päivänä kaikki syyttäjät ovat koulutukseltaan juristeja eli oikeustieteiden maistereita (OTM). Vanhastaan tutkintonimike oli oikeustieteiden kandidaatti. Syyttäjänvirastoon virkaan nimitettävät syyttäjät auskultoidaan eli he suorittavat vuoden kestävän tuomioistuinharjoittelun. Lisäksi työnantaja tarjoaa työn ohessa suoritettavia lisäkoulutuksia tutorin ohjauksessa. (Syyttäjät 2017.)

Salpausselän syyttäjänvirastossa apulaispäällikön tehtävää hoitaa yksi kihlakunnansyyttäjä. Tehtävänimikkeensä mukaisesti hän ei hoida varsinaisia syyttäjän tehtäviä niin paljon kuin varsinaiset syyttäjät. Paikallisen viraston päällikkönä toimii johtava kihlakunnansyyttäjä. Salpausselän syyttäjänvirastossa Kouvolassa työskentelevät syyttäjien lisäksi hallintosihteeri, talousasioiden asiantuntija ja kanslisti. Työkokemus syyttäjän työstä haastateltavilla oli 2,5 vuodesta yli 10 vuoteen. (Syyttäjät 2017.)

6.2 Syyttäjä osana rikosprosessia

Ensimmäisellä teemahaastattelun aiheella halusin selvittää syyttäjän osallisuuden, aseman ja merkityksen rikosprosessissa. Miten syyttäjä liittyy työtehtävien kautta esitutkintaan ja asemoituu rikosprosessin osaksi. Syyttäjän työtehtäviin perustuvaa syyteoikeutta ja syyteharkintaa, syyttääkö vai jättääkö

syyttämättä, ohjaa rikosasioiden oikeudenkäyntilaki (11.7.1997/689). Samassa laissa säädetään myös tutkimuksessa sivuamastani ja siihen kuulumattomasta haastehakemuksesta, joka on syytteen vireille laittamisen asiakirja (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5. luku).

Syyttäjien osallisuudesta rikosprosessissa, haastattelussa tuli esille syyttäjien varsinainen työtehtävä eli syyteharkinta. Syyteharkinnassa syyttäjä tekee päätöksen syytteen nostamisesta tai sitten syytteen nostamatta jättämisestä (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 7.–8. §). Syyttäjät kertoivat, että käytännössä rikosasia voi olla vireillä jonkin aikaa jonossa, ennen kuin aikaisemmin saapuneet ovat hoidettu ensin. Jos rikosasiassa, joka on tullut vireille syyttäjälle, ei jostain syystä ole kiireellisen käsittelyn perusteita takavarikkoa, vanhentumassa olevaa rikosta, nuorta asianosaisena (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. luku 8. a §) tai rattijuopumusasia, odottaa se jonossa syyteharkintaan pääsyä. Harkintaan pääsy voi syyttäjän työtilanteesta riippuen kestää viikosta muutamaan kuukauteen. Syyttäjien mukaan heille tulevista esitutkintapöytäkirjoista jatkaa matkaansa käräjäoikeuteen 65–75 prosenttia ja loput jäävät syyttäjille. (Syyttäjät 2017.)

Lisätutkintapyynnöt ovat tärkeä osa syyttäjän työtä, koska niillä voi olla vaikutusta siihen, nostetaanko vielä syytettä vai ei ja tarvitaanko lisätietoa. Jos esitutkintapöytäkirjan tiedoista puuttuu joku asian selvittämiseen vaikuttava asia, syyttäjä tekee poliisille lisätutkintapyynnön. Esimerkiksi syyttäjä voi pyytää kuulustelemaan vielä jotain henkilöä tai toimittamaan puuttuvaa materiaalia. (Esitutkintalaki 5. 2. § 1–2. mom.) Jos joudutaan poliisilta pyytämään lisätutkintaa, aikaa voi kulua jopa muutama kuukausi, että lisätutkinta valmistuu. Henkilön uudelleen kuuleminen vie aikaa, mutta muunlaisissa asioissa voi lisätutkinta valmistua jo viikossa, mikä on kyllä harvinaista. (Syyttäjät 2017.)

6.3 Syyttäjän ja poliisin yhteistyö rikosasiassa

Edelliseen teemahaastattelurungon eli liitteen 2/2 kohdan 2 mukaiseen aiheeseen liittyy esitutkintayhteistyö. Koska syyttäjä ja poliisi ovat peräkkäiset toimijat rikosprosessissa, on mielestäni esitutkintayhteistyö aihealueena loogista esittää seuraavaksi erillisenä sen laajuuden ja tärkeyden vuoksi. Katson, että edellisen luvun syyttäjän toiminnallisiin työtehtäviin liittyvä lisätutkintapyyntö

kuuluu myös esitutkintayhteistyöhön (Esitutkintalaki 5. luku 2. §). Esitutkintayhteistyöstä säädetään esitutkintalain 5. luvussa.

Ensimmäisenä syyttäjät esittivät, miten yhteistyö ilmenee rikosprosessin alkupäässä esitutkinnan rajoittamisella (Esitutkintalaki 3. luku 1. §). Se on poliisiviranomaisen kanssa yhteistyössä tehtävää päätöksentekoa. Esimerkiksi tehdään päätöksiä, mitä ei tutkita pöytäkirjaksi. Syyttäjä tekee päätöksen, jatketaanko tutkintaa vai lopetetaanko se, jos edellytykset lopettamiseen täyttyvät. Syyt, miksi ei tutkita valmiiksi, voivat olla vähäinen rikos tai näytön puute. Samoihin edellä mainittuihin syihin perustuen voi syyttäjä jättää syyttämättäkin. Siitä huolimatta, vaikka rikosasia olisikin tutkittu valmiiksi pöytäkirjaksi syyttäjälle, tekevät syyttäjä ja poliisi monenlaista muuta yhteistyötä. Poliisi voi käydä vähäisemmissäkin rikosasioissa pyytämässä tulkinta-apua, vaikka rikosnimikkeen lievän ja tavallisen välisen rajan linjanvetoon tai missä asemassa henkilöä kuullaan, kuulustellaan. Keskusteluja voidaan käydä ennen kuin rikosasiaa on kenellekään syyttäjälle jaettu tai vaikka keskustelun aihe ei kuuluisikaan mihinkään tiettyyn asiaan. (Syyttäjät 2017.)

Syyttäjät kertoivat, että esitutkintayhteistyö aloitetaan tutkinnanjohtajan aloitteesta. Mikäli poliisi näkee tarpeen esitutkintayhteistyölle jossakin rikosasiassa, seulovat he ne rikosasiat, joissa yhteistyötä tarvitaan ja tekevät syyttäjälle ennakkoilmoituksen (Esitutkintalaki 5. luku 1. §; luku 3.3). Myös rajoitettavat asiat tutkinnanjohtaja seuloo ja niissä tehdään, aikaisemmin esille tullutta päätöksentekoyhteistyötä. Tällä jo alkuvaiheessa tapahtuvalla seulonnalla säästetään tutkinta-ajan hukkaan kulumista. (Syyttäjät 2017.)

Syyttäjät kertoivat ennakkoilmoituksen tärkeydestä esitutkintayhteistyön syntymiseen. Poliisin aktiivisuudesta kiinni oleva ennakkoilmoituksen tekeminen, on tiiviimmän esitutkintayhteistyön perusteena. Syyttäjät sanoivat, että *jos jutut, rikosasiat, ovat vakavampia tai merkittävämpiä niistä tehdään ennakkoilmoitus ja siihen määräytyy heti syyttäjä. Pääosin esitutkintayhteistyö syntyy niissä rikosasioissa, joista on tehty se ennakkoilmoitus*. Syyttäjät mainitsivat, että yleisimmin ennakkoilmoitus tehdään poikkeuksellisista rikoksista, joita ovat esimerkiksi: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen pahoinpitely tai ympäristörikokset. Heidän huomionsa perusteella kuitenkin enemmän on niitä, joista ei ole tehty ennakkoilmoitusta eli vähäisemmät ja tavanomaiset rikokset, jotka

ovat valmiiksi pöytäkirjaksi tutkittuja. Syyttäjä on näiden rikosasioiden kanssa silloin vasta ensimmäistä kertaa tekemisissä. He kertoivat kaksi käytännön esimerkkiä (ks. kohta 1 ja 2) ennakoilmoituksen merkityksestä. (Syyttäjät 2017.)

- 1) Käytännössä on tapahtunut jonkin verran syyttäjän kannalta harmillisesti. Valmiiksi tutkitun asian kohdalla syyttäjä olisi toivonut ennakoilmoitusta ja siihen liittyvää esitutkintayhteistyötä, mutta ennakoilmoitus on jäänyt poliisilta tekemättä. (Syyttäjät 2017.)
- 2) Toinen asiaan vaikuttava seikka on tietämättömyys siitä, että aina ei tehdä ennakoilmoitusta eikä sen vuoksi suoriteta esitutkintayhteistyötä kyseisen rikosasian kohdalla. Syyttäjiltä kysytään joskus, että miksi asiaan ei ole puututtu esitutkintayhteistyön keinoin. Syyttäjien perustelu on ollut se, että esitutkintapöytäkirja on tullut valmiiksi tutkittuna, jolloin esitutkintayhteistyötä ei ole tehty kyseisessä asiassa ja hän on ollut asian kanssa silloin ensimmäistä kertaa tekemisissä. (Syyttäjät 2017.)

6.4 Esitutkinta-aineiston laatuun vaikuttavat seikat

Tässä luvussa selvitin tutkimusongelman kannalta tärkeimpiä tietoja tutkimuskysymyksiin liittyen. Syyttäjien näkökannalta keskusteltiin missä esitutkintapöytäkirjan tiedoissa esiintyy puutteita ja virheitä. Näin selvisi, että minkä PATJAN tietoryhmien ja niiden alakohtien tiedoissa esiintyy epäkohtia. Tutkimukseen rajatut tietoryhmät pyrittiin käymään kohta kohdalta läpi, teoriaosuuksissa olevien lukujen, 4.3–4.8, mukaisesti. Kävin ennen keskustelua syyttäjien kanssa tietoryhmät kohta kohdalta läpi, jotta syyttäjät olisivat tietoisia, mitä tietoja tämä aihealue koski.

Syyttäjillä on käytössään SAKARI-tietojärjestelmä, jonka kanssa PATJA-järjestelmä (Poliisin henkilötietolaki 2. §; luku 4.1) ”keskustelee”. Esitutkintapöytäkirja siirtyy SAKARIIN sähköisesti, ja paperinen versio saapuu vähän myöhemmin. Syyttäjillä on PATJAAN katseluoikeudet, joten muutoksia he eivät pääse sinne tekemään. SAKARISTA tulostettu esitutkintapöytäkirja on erilai-

nen ulkonäöltään, yksinkertaisempi ja vähemmän tietoja sisältävä kuin PAT-JASSA olevat. Kansilehdellä ei näy PATJAN alkutiedoissa tutkijan tietoja, joten syyttäjä ei näe siitä, kuka on tekijä. (Syyttäjät 2017.)

Yksi syyttäjä esitti asiaan liittyvän puutteellisuuden. Haastattelijana oletan, että kyse oli tutkintailmoituksen tutkinnanjohtajan ja tutkijan (Esitutkintalaki 2. luku 2.–3. §) tiedoista, koska niitä ei näy esitutkintapöytäkirjan kansilehdellä. Asia jäi tarkastamatta syyttäjiltä. Puute liittyi siihen, että ilmoitukseen jää niiden nimetiedot, jotka ovat alun perin asian kanssa olleet tekemisissä, mahdollisesti rikosilmoituksen kirjannut tai tutkinnan aloittanut poliisi. Tähän liittyen syyttäjien työtä hidastaa se, jos ei tutkinnanjohtaja- ja tutkija -tietoja ole päivitetty esitutkinnan aikana. Lisätutkintaan liittyvässä asiassa ei saa, esimerkiksi loman aikana, selville oikeaa henkilöä ajoissa ja turhaa aikaa kuluu, kun odotetaan loman päättymistä. Syyttäjien mukaan merkintälehden tiedoista voi päätellä oikean tutkijan ja tutkinnanjohtajan. Siinä on viimeisin tieto siitä, kuka on pöytäkirjan kasannut ja merkintä tutkinnanjohtajan siirtopäätöksestä. Poliisihallituksen ohjeissa (2016) määrätään tutkija tai tutkinnanjohtaja allekirjoittamaan esitutkintapöytäkirja. Syyttäjät toivat esille muualla kuin Kouvolassa olevan käytännön. Muualla esitutkinnassa laitetaan rikosasian tutkijaksi ryhmänjohtaja. Siinä on ikävänä seurauksena se, että esimerkiksi ennakoilmoituksessa ei näy, kuka on oikea tutkija. (Syyttäjät 2017.)

Syyttäjät toivat esille PATJAN rikosnimikkeen kirjaamiseen liittyvän vaikutuksen (luku 4.5), joka ei ole epäkohta. Syyttäjät joutuvat usein muuttamaan rikosnimikkeitä, mikä ei sinänsä ole epäkohta tai puutteellisuus, vaan se kuuluu asiaan. Se, millä rikosnimikkeellä on tutkittu, on poliisin näkemys ja arvio hänen tutkimastaan rikosasiasta, ja kun syyttäjä tekee syyteharkintaa, voi nimike täysin muuttua. Rikosnimikkeen täytyy kuitenkin olla suuntaa antava jo esitutkinnassa, koska sen vaikutus kohdentuu tutkintaan siten, että tutkitaan oikeita asioita. Jos tutkinta on tehty ihan väärällä rikosnimikkeellä, ei oikeita asioita ole voitu selvittää ja syyttäjän täytyy pyytää tekemään kuulustelut uudestaan, joka on esitutkintalain 5.luvun 2. §:n 1. momentin mukainen syyttäjän toimivaltuus esitutkinnassa (ks. luku 3.3). Syyttäjien esimerkissä kavalluksena tutkittu petos olisi vaatinut rikoksien välillä olevan eri tunnusmerkistön vuoksi kysyttäväksi toisenlaisia asioita. Syyttäjät ovat neuvoneet tutkijoita laittamaan tör-

keämmän rikosnimikkeen ja syyttäjät, käsitellessään asiaa, tiputtavat asteikkoa lievempään, jos on tarvetta. Näin on myös vastaajan oikeusturvan kannalta välttämätöntä tehdä, jotta epäilty osaa varautua olemaan syytettynä riittävän vakavasta rikoksesta. Syyttäjät tarkensivat minulle, että rikoksesta epäiltyä kutsutaan syytteen nostamisen jälkeen vastaajaksi. (Syyttäjät 2017; luku 4.6.)

Luonnollisen henkilön kirjaamistiedoista on saattanut puuttua asianomistaja kokonaan tai he ovat kuulematta kokonaan. Maksuvälinepetosrikoksissa on joskus oletettu, että se, jonka nimeä tai tietoja on käytetty väärin, on se asianomistaja. Asianomistaja määritellään luvussa 4.6, laista ei tarkkaa määritelmää löydy. Syyttäjien maksuvälinepetoksen esimerkissä oli todellisuudessa erehdytettynä ollut pikavippifirma ja tämä asianomistajana oli jäänyt kuulematta. Maksuvälinepetosesimerkki liittyy myös luvussa 4.7 määriteltyyn oikeushenkilön lailliseen edustajaan.

Luonnollisten henkilöiden kohdalla oleviin henkilö- ja yhteistietoihin syyttäjät kommentoivat vertaillen VKSV:n kyselyn tuloksia omaan kokemukseensa. He mainitsevat sen, että eniten puutteita on mahdollisesti sähköpostiosoitteissa. Sähköpostiosoitteet syyttäjät näkivät tarpeellisiksi, koska niillä yleensä tavoittaa ihmisen tai yrityksen henkilön parhaiten, koska tuntemattomiin numeroihin harvoin vastataan. Kuulustelun yhteydessä olisi hyvä tilaisuus tämä uupuva tieto kysyä. Muistini varassa olevan tiedon mukaan ei PATJA-järjestelmän pakolliseksi kirjattaviin tietoihin lukeudu sähköpostiosoite. Luvussa 4.2 ja poliisin henkilötietolain 2. §:n 2. momentissa luetellaan tarpeelliseksi katsotut PATJAAN kirjattavat tiedot. Muissa yhteystiedoissa ei ole niinkään puutteita, vaikka myöhemmin syyttäjät nimeävät kuitenkin osoitetietojen puutteetkin olevan yleisiä. (Syyttäjät 2017.)

Syyttäjät muistuttivat siitä, että huoltaja ja vanhempi ovat merkitykseltään eri asioita. Usein toinen huoltaja on jäänyt kirjaamatta alaikäisen kohdalla. Kun lapsella on kaksi huoltajaa, silloin pitäisi olla molemmat kirjattuna. Tieto osoittaa sen, ketä asiasta pitää kuulustella. Huomioin sen, että huoltajuusmerkintä liittyy esitutkintalain (22.7.2011/805) sekä rikosasioiden oikeudenkäyntilain (11.7.1997/689) pykälään ja niitä sovelletaan lähinnä rikosasian osallisena olevan alaikäisen kohdalla, koska alle 18-vuotias on vajaavaltainen (ks. luku 4.6).

Yhden syyttäjän arvio oli, että 99,9 prosentista kirjauksista puuttuu toinen huoltaja. Alaikäisen huoltajan poliisi voi tarkistaa Väestötietorekisteristä (VRK), poliisin käytössä olevasta VTJ-järjestelmästä. Jos huoltajan kirjaus on puutteellinen voi, riitaisissa avioerotilanteissa, olla hankala selvittää rangaistus- ja korvausvaatimuksia vanhempien eriävän mielipiteen vuoksi. Kirjaus siitä, vaatiiko asianomistaja rangaistusta, on pääsääntöisesti ollut, koska muuten asia ei etene syyttäjälle. Niitä puolestaan on, joissa ei ole ilmoitettu korvausvaatimusta ja vakuutusyhtiö on jäänyt kirjaamatta, jotka on sitten tarkastettava. Näin on myös VKSV:n kyselyn tuloksissa ilmennyt, kun syyttäjän asian raportista tarkasti. (Syyttäjät 2017.) Edellä olleen rangaistusvaatimuksen selvittäminen liittyy esitutkinnan toimittamiseen asianomistajarikoksen ollessa kyseessä (Esitutkintalaki 3. luku 4. §) ja yksityisoikeudellinen vaatimus eli korvausvaatimus on esitutkinnassa selvitettävä asia (Esitutkintalaki 1. luku 2. § 3. kohta).

Oikeushenkilön tietojen kirjaamista koskeva osuus on luvussa 4.7, johon liittyy aiemmin syyttäjien esille tuoma maksuvälinepetoksessa epäselvä asianomistajuus. Haastattelun seuraavista tuloksista oikeushenkilön teoriaosuuteen liittyy esimerkiksi: oikeushenkilön määrittely, asianosaiset esitutkinnassa, oikeushenkilö asianomistajana, virallinen toiminimi, YTJ, laillinen edustaja ja valtuutuksen muodot. Oikeushenkilöä kirjatessa tulee huomioida ja soveltaa monia, myös yhtiöoikeuden, lainsäädännön säädöksiä. Eri yritysmuotoihin sovelletaan sen mukaista lakia. Seuraavana oikeushenkilön tiedoissa olevia, syyttäjien esiin tuomia epäkohtia.

Syyttäjät korostivat, että oikeushenkilön tiedoissa on paljon sekavuutta, osa ymmärrettävästäkin syystä. Yhtiön, yrityksen, ollessa asianosaisena (Esitutkintalaki 2. 5. § 1.–2. mom.) voi tietyissä tilanteissa olla hankalaa päätellä asianosaisten asemaa asiassa, jos siinä on osallisena useita tahoja. Tällaisissa tapauksissa saattaa asianomistajaksi olla laitettuna täysin väärä yhtiö.

Toiminimien kohdalla on usein yritysten nimet väärin, jos syyttäjä on verrannut YTJ:n rekisteriin. Liikkeen nimi ei välttämättä ole yrityksen virallinen toiminimi (Toiminimilaki 1. §; luku 4.7). Syyttäjät totesivat, että toistuvien väärien toiminimi kirjausten kohdalla syyttäjät oppivat muistamaan, mikä on yrityksen oikea toiminimi, jonka syyttäjä yleensä korjaa nopeasti oikeaksi. Harvemmin vastaan

tulleiden yritysten kohdalla nimi täytyy aina tarkistaa YTJ:stä. Syyttäjien kertoma esimerkki liittyi oikeushenkilön tietojen kirjaamiseen, kun asianomistajana on yritys. Syyttäjien mukaan edustajan kirjaamisessa on ollut tilanteita, joissa asianomistajaksi on laitettu toiminimi, vaikka se kuuluisi olla luonnollinen henkilö ja toisin päin, että on laitettu vain henkilön tiedot oikeushenkilön ollessa asianomistaja. (Syyttäjät 2017.)

Oikeushenkilön laillisen edustajan merkinnöissä syyttäjät lähestyivät asiaa käytännön esimerkein. Syyttäjien mukaan tuntuisi olevan arkipäivää se, että yhtiötä edustaa kuka milloinkin. Esimerkiksi kauppaketjun myymäläpäällikköä kuullaan kaupassa tapahtuneen näpistelyn johdosta, eikä syyttäjä kyseenalaista, onko myymäläpäälliköllä edustusoikeus. Syyttäjillä oli epäilyä siitä, että henkilöllä on ollut kuitenkin valtuutuksesta valtakirja. Tietoa tai kuulopuhetta ei syyttäjillä ole virheellisestä yhtiön edustamisesta. Ei ole sattunut niin, että yhtiöstä oltaisiin ilmoitettu väärästä edustajasta tai että mitään ongelmia tästä asiasta olisi muutenkaan ollut. Syyttäjillä oli kuitenkin mielipide jonkin kauppaketjun edustamisoikeuden vaikeasta tulkinnasta, mutta siitä ei keskusteltu sen enempää, joten se jää mietinnän tasolle. Syyttäjien oletuksena on aina kuitenkin, että henkilö tietää millä valtuuksilla esiintyy yhtiön edustajana. (Syyttäjät 2017.)

Oikeushenkilön ollessa asianomistajana, voi ilmoittaja tehdä epäselvän ilmoituksen, jolloin asianosaisten asemat täytyy selvittää (Esitutkintalaki 4. luku 9. §). Esimerkiksi myymäläpäällikkö ilmoittaa kaupassa tapahtuneesta anastuksesta. Hän saattaa kertoa näköhavainnosta myyjän puolesta. Myyjää tulisi tällöin todistajana kuulla, ei myymäläpäällikköä, joka on asianomistajan edustajan eikä silminnäkijän asemassa. Välittömän todistelun periaatteella tulee kuulla sitä, joka on havainnon tehnyt. (Syyttäjät 2017.)

PATJAN aloitusnäkyvän tietoryhmistä on viimeisen osion vuoro, joka on selostusosio. Selostusosio on tutkinnan aikana muuttuvaa, tutkijoiden täydentämää aineistoa. Syyttäjät käyvät haastattelussa läpi selostusta omien kokemusten ja mielipiteiden perusteella.

Syyttäjät eivät pidä kovinkaan luotettavana tutkintailmoituksen selostusta, varsinkaan pienemmissä jutuissa tiedot eivät useinkaan ole selkeästi ilmoitettu.

Syyttäjien kokemuksen mukaan riippuu poliisista, kuinka tarkan kuvan selostuksesta syyttäjä saa. Syyttäjä sanoi seuraavaa tarkan kuvauksen tärkeydestä, että *isommissa jutuissa se olisi hyvä, koska sitä kautta sitten pääsee vähän kärryille, et mitä tässä on tapahtunut, miksi jotakuta on epäilty ja miksi jotakuta on kuultu*. Syyttäjien toiveena on lyhyt johdanto, mahdollisimman yksinkertaisella selostuksella. Tapahtuman tarkka kuvaus siitä, että jotakin on tapahtunut, joku otettu poliisin toimesta tapahtumapaikalta kiinni ja joku on nähnyt tapahtuman eli sisältäen tapahtumaketjun kokonaisuudessaan, on syyttäjän sanatarkan tulkinnan mukaan *jäättävän tärkeää*.

Edelliseen liittyen, syyttäjien mielestä on tärkeää saada ketju tapahtumista kärjille todistukseksi, että rikoksesta epäilty on oikea henkilö. Tämä mielestäni liittyy ennen esitutkinnan aloittamista tehtäviin selvityksiin (Esitutkintalaki 3. luku 3. § 2. mom.; luku 4.6) ja siihen, että esitutkinnassa valmistellaan asia oikeudenkäyntiä varten (Esitutkintalaki 1. luku 2. §). Syyttäjien perustelu sille, että tapahtumaketju kiinniottoineen on tarkasti kuvattu, koska muutoin epäilty voi sanoa vaikka, että hän ei ollut se henkilö. Myös turha todistelu jää pois tältä osin. Selostuksen näkee ainoastaan johdannosta. Tutkintailmoituksen selostusosassa oleva hyvä info estää lisätutkintoja. Syyttäjien mielestä tällainen hyvä info on, jos *lauseessa on todettu, että "partio ei ole nähnyt paikalla ketään muita henkilöitä"*. Välttämättä ketään ei ole kuulusteltu, mutta on vain tiedotettu tällainen asia. (Syyttäjät 2017.)

Mitä ilmeisimmin syyttäjät tarkoittivat johdannolla esitutkintapöytäkirjaan laadittavaa selostusta kaikista esitutkintatoimenpiteistä ja niiden kautta ilmenneistä seikoista, sisältäen kuvauksen rikosnimikkeen tunnusmerkistöstä. Johdanto kirjataan joko tutkintailmoituksen selostusosaan tai erilliseen asiakirjaan (Poliisihallitus 2016). En ole teoriassa kuvaillut tarkemmin esitutkintapöytäkirjan osien sisältöä, joten johdannon osalta tutkimuksen tuloksia ei ole tarpeen kommentoida tämän enempää.

6.5 Syyttäjä esitutkinta-aineiston laadunparantajana

Esitutkinta-aineistossa esiintyvät epäkohdat, jotka toistuvat syyttäjälle saapuvassa aineistossa. Tämän aiheen avulla selvitin, minkä tietojen kohdalla olisi

mahdollisuus parantaa esitutkinta-aineiston laatua niiden yleisyyteen perustuen. Vastaukset antavat hyviä kehitysideoita ja mahdollisesti työkaluja rikosilmoituksen kirjauksessa huomioituihin seikkoihin, ja tämä täydentää hyvin edellistä keskustelun aihetta.

Ensin syyttäjät vastasivat siihen, mitä he tekevät, kun havaitsevat epäkohdan. Haastattelun lopussa syyttäjillä oli mahdollisuus esittää mieleen tulleita asioita, jotka liittyivät tutkimukseen tai keskustelun aiheisiin.

Väärillä tiedoilla syyttäjä ei voi asiaa laittaa eteenpäin, joten pääsääntöisesti syyttäjät korjaavat itse havaitsemansa epäkohdan tiedoissa. Yrityksen virallisen toiminimen ollessa väärin syyttäjä tai sihteeri tarkastaa nimen YTJ:n rekisteristä. Kuitenkin, jos virhe toistuu useasti, asia selvitetään esitutinnan suorittaneelta poliisilta. Esimerkiksi epäselväksi jääneestä asianomistajasta kysytään esitutkinnasta, että kuka olikaan rikosasian asianomistajana. Syyttäjät kokevat, että jos he eivät anna palautetta, virheet toistuvat. Vaikka epäkohdan korjaamiseen ei menisi syyttäjältä kauaakaan, syyttäjien mielestä esitutkinnassa ne pitäisi selvittää. On tilanteita, joiden selvittäminen ei vaadi isoja toimia, ja kun jonossa pitkään ollut asia on jo melkein loppuvaiheessa, silloin syyttäjät selvittävät ja korjaavat itse asian. Palautteen antaminen tuntui syyttäjistä hankalalta ja hieman huvittavalta pienissä, edellä mainitun kaltaisissa yrityksen toiminimeen liittyvissä puutteellisuuksissa. Syyttäjät olivat kuitenkin sitä mieltä, että palaute varmasti auttaisi asiaan ja asia mahdollisesti korjaantuisi.

Jo aikaisemmin keskusteltaessa selostusosion kohdassa siitä, miten selostuksesta saa syyttäjä parhaimman hyödyn, toi vielä lisäkeskustelua. Syyttäjät näkivät ongelmana jopa liian tarkan tiivistelmässä olevan selostuksen. Esimerkiksi tilanteissa, joissa useampaa henkilöä on kuultu. Syyttäjät lukevat pöytäkirjan kuitenkin kokonaan läpi aina ja kokevat, että liian yksityiskohtainen ja laaja esitutkinnassa kirjoitettu selostus on ajan tuhlausta. Poliisilta aikaa kuluu kirjoittamiseen ja syyttäjällä lukemiseen. Syyttäjien mielestä riittävää on kirjata vain: "X" kuulusteltu esitutkinnassa, kiistää ajaneensa, todistajana kuultu "Y", jatkokuulusteltu ja myöntää.

7 PÄÄTELMÄT TÄRKEIMMISTÄ TUTKIMUSTULOKSISTA

Olen lukuun 7 poiminut tuloksia, jotka tutkimusongelman selvittämisen kannalta katsoin tärkeimmiksi tai yleisimmiksi epäkohdiksi. Tärkeimmät tulokset liittyvät lukujen 4.3–4.8 aiheisiin, jotka ovat haastattelutuloksissa luvussa 6.4. Luvut sisältävät teoriatiedon tutkimukseen rajattujen PATJAN tietoryhmien ja niiden alakohtien osalta. Luvun 6.5 tulokset antavat vastauksia epäkohtien vaikuttavuuteen syyttäjän työhön, koska esitutkintayhteistyön toinen osapuoli on syyttäjä.

Nostan epäkohdista esiin ensimmäiseksi sen tietoryhmän tiedot, joissa eniten havaitsin epäkohtia. Haastattelun tuloksista voi päätellä, että PATJAN kohdissa on eniten syyttäjien havaitsemia epäkohtia oikeushenkilöön liittyvissä tiedoissa. Epäkohtia on eniten yrityksen virallisen toiminimen kohdalla. Rikosilmoituksessa ilmoitetaan rekisteröidyn yrityksen Y-tunnus, joka on tällaisessa tilanteessa jäänyt kirjaajalta ilmeisesti tarkastamatta YTJ:stä ja luotettu ilmoituksessa olleeseen nimeen. Toinen tuloksista esiin tullut oikeushenkilöön liittyvä epäkohta on, että yritysmuodot ovat sekoittuneet. Epätietoisuutta on ollut laillisesta edustajasta tilanteissa, joissa oikeushenkilö on ollut asianomistajana. Toiminimi, joka yritysmuotona on yksityinen elinkeinonharjoittaja, on merkattu asianomistajaksi yrityksen nimellä eikä luonnollisen henkilön tietoja ja toisinpäin niin, että on vain kirjattu luonnollinen henkilö oikeushenkilön ollessa asianomistajana. Tietoisuus yritysmuotojen eroavaisuudesta ja niiden oikeushenkilön laillisen edustajan määrittelystä voisi tuoda asiaan ratkaisun.

Työharjoitteluni aikana minulle syntyi jotain olettamuksia eli hypoteeseja siitä, mitä tutkimustulosten epäkohdat voisivat olla. Hypoteesini, jotka syntyivät havainnoistani ja joista tämä opinnäytetyö sai aiheen, liittyivät oikeushenkilön edustajan kirjaamiseen. Kuitenkaan en tutkimuksessa varsinaisesti keskittynyt hypoteesin selvittämiseen, vaan odotin mielenkiinnolla tutkimustuloksia. Se, onko oikea henkilö kirjattu lailliseksi edustajaksi edustamaan yritystä tuomioistuimessa, ei tuntunut olevan syyttäjien kannalta merkittävä asia. He luottavat siihen, että valtuutettu itse tietää, missä asemassa on. Tästä ei ole ollut ongelmiakaan, ainakaan haastateltujen syyttäjien mukaan. Elikkä voin todeta, että olettamukseni ei ollutkaan aivan oikea, oikeushenkilöä koskeva kuitenkin.

Syyttäjän työhön vaikuttavat seikat, joita haluan tuloksista tuoda esille ovat luvuissa 6.3 ja 6.5. Mielestäni syyttäjän tekemät konkreettiset toimenpiteet epäkohdan korjaamiseksi ja esitutkintayhteistyöhön liittyvä lisätutkintapyyntö viivyttävät rikosasian kulkua rikosprosessissa. Koska lain mukaisesti syyttäjän tulee hoitaa tehtävänsä mahdollisimman nopeasti ja kustannustehokkaasti (Laki syyttäjälaitoksesta 6. §; luku 3.3).

Päätelmissäni keskityn siihen esitutkintayhteistyön muotoon, joka mielestäni vaikuttaa syyttäjän työhön, kun epäkohta havaitaan. Jätän muun esitutkintayhteistyön, kuten esitutkinnan rajoittamisen ulkopuolelle. Se mikä eniten vaikuttaa on mielestäni syyttäjän tekemä lisätutkintapyyntö. Tulosten mukaan syyttäjät harvoin pyytävät esitutkintaa korjaamaan yrityksen toiminimen, koska siinä ei mene heiltä kovinkaan kauaa. Näissä kuitenkin on useasti epäkohtia ja olen samaa mieltä syyttäjien kanssa, että niistä olisi hyvä ainakin ilmoittaa esitutkintaan. Mahdollisesti väärät toiminimikirjaukset vähenisivät, ja vähäinenkin aika jäisi käytettäväksi syyttäjän varsinaiseen työhön, syyteharkintaan. Esitutkinnan tehtävä on kuitenkin tutkia rikosasia valmiiksi.

Valtakunnansyyttäjänviraston (VKSV) kyselytutkimus syyttäjille

Tein tutkimuksessani vertailua aikaisempaan syyttäjille tehtyyn kyselyyn, jonka sain Salpausselän syyttäjänvirastosta haastatteluaiheiden, teemojen, suunnittelun tueksi. Vuonna 2014 syyttäjille tehdyssä esitutkintapöytäkirjojen laatukselyssä oli selvitetty useita täysin samoja tutkimusongelmaani liittyviä asioita. Vertaillen löysin myös eroavaisuuksia tutkimusten välillä. VKSV:n kysely oli suunnattu laajemmalle kohderyhmälle, käytetty kvantitatiivisen tutkimusmenetelmään kuuluvaa sähköistä kyselytutkimusta. Heillä oli kaikki alueelliset syyttäjänvirastot mukana. Tässä tutkimuksessa olivat vain Salpausselän syyttäjänviraston Kouvolassa toimivat syyttäjät, joten tutkimustulosten vertailua ei voinut suorittaa. Siksi en käyttänyt kyselyn laskennallisia tuloksia tutkimuksien vertailuun. Tähän tutkimukseen liittyvää yhtäläisyyttä tutkin kysymysten sisällön ja vastausten kautta. Yhtäläisyyksien kautta sain huomata, että toteutan tutkimukseni oikealle kohderyhmälle eli syyttäjille. VKSV:n kyselyssä kysyttiin muun muassa alla oleviin aiheisiin liittyviä kysymyksiä. Nämä valitsemani alla olevat aiheet liittyvät tutkimukseni tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin.

Esitutkintapöytäkirjaan liittyvät aiheet, joiden puutteellisuuksia VKSV on selvittänyt syyttäjiltä vuonna 2014:

- asianosaisten nimi- ja yhteystietojen kirjaus
- oikeushenkilöiden virallisen toiminimen kirjaus
- oikeushenkilön laillisen edustajan selvitys
- toiminimen asianomistajan selvitys
- alaikäisten asianosaisten edunvalvojien henkilö- ja yhteystiedot

VKSV:n vuonna 2014 tehdyn tutkimuksen tuloksista selviää, että eniten puutteellisuuksia esiintyi asianosaisten nimi- ja yhteystietojen kirjauksissa. Tuloksissa aiheet oli jaettu kuuteen yleisimpään puutteellisuuteen, joita esiintyi esitutkintapöytäkirjoissa ja kirjattavan tiedon selvittämisessä. Yllä olevan luettelon aiheista vain ensimmäinen ylsi kuuden yleisimmän joukkoon. VKSV oli verrannut vuoden 2014 tuloksia vuonna 2008 tekemäänsä samaan tutkimukseen. Vertailllessani huomasin, että VKSV oli tulkinnut asianosaisten nimi- ja yhteystiedoissa esiintyvän puutteellisuuden olevan toistuva vuodesta 2008 vuoteen 2014.

VKSV:n tekemän kyselytutkimuksen tuloksia vertaamalla tekemäni tutkimuksen vastaaviin aiheisiin voidaan todeta, että molemmissa ilmenee epäkohtia luonnollisen henkilön tietojen kohdalla. Haastattelussa syyttäjät korostivat etenkin sähköpostiosoitteiden puuttumista, koska pitivät niitä nykyhetken varmimpina yhteydenpito ja yhteyden saamisen välineenä. Tutkimuksessani en syventynyt PATJA-järjestelmän teknisiin ominaisuuksiin, mutta työkokemukseni perusteella voin sanoa, että sähköpostiosoitteen kirjaus PATJAAN ei ole pakollinen. Se kirjataan, jos rikosilmoituksen tekijä eli ilmoittaja, on sen ilmoittanut tekemässään ilmoituksessa.

Toinen aiheiden kautta ilmennyt tulosten yhtäläisyys kohdistuu luettelon viimeiseen kohtaan, asianosaisten edunvalvojien henkilö- ja yhteystietojen puutteellisuuteen alle 18-vuotiaiden asianosaisten kohdalla. Syyttäjien haastattelussa antaman arvion mukaan 99,9 prosentissa alaikäisten asianosaisen toinen huoltaja jää kirjaamatta, joten tietoa lapsen huoltajasta ei ole mahdolli-

sesti tarkistettu väestörekisteristä (VTJ). Rikosilmoitusten kirjaajilla on tutkin-
nan helpottamiseksi käytössään erilaisia järjestelmiä, joita virheen välttä-
miseksi olisi hyvä käyttää. Tämä epäkohta voi viivästyttää syytteen nostamista
ja pidentää harkinta-aikaa usealla kuukaudella ja sen vuoksi vaikuttaa syyttä-
jän tehtävien hoitamiseen lain edellyttämällä tavalla (Laki syyttäjälaitoksesta 6.
§). Kirjaamatta ja kuulustelematta jäänyt alaikäisen laillinen edustaja, eli
useimmiten huoltaja joudutaan kuulemaan uudelleen syyttäjän tekemän lisä-
tutkintapyyntö perusteella. Tässä ilmenee esitutkintayhteistyön, esitutkin-
nassa oikein kirjattujen tietojen ja rikosasiaan liittyvien asianosaisten selvittä-
misen merkitys.

Kolmas yhtäläisyys tulosten välillä koskee toiminimeen ja sen asianomistajan
selvitykseen. Aihe yllä olevassa luettelossa on toiminimen asianomistajan sel-
vityksen puutteellisuus. Tässä tarkoitetaan toiminimellä yksityistä elinkeinon-
harjoittajaa, joka on yritysmuoto. Myös neljäs löytämäni yhtäläisyys tuloksissa
oli oikeushenkilöön liittyvä puutteellisuus, joka ylhäällä luettelossa on oikeus-
henkilöiden virallisen toiminimen kirjaaminen. Tämän aiheen yhteydessä toi-
minimellä tarkoitetaan yrityksen virallista nimeä. Tulosten mukaan kirjatuissa
tiedoissa esiintyy useasti yhtiöitä tai yrityksiä väärillä nimillä. Tämä johtuu siitä,
että Y-tunnuksen perusteella tehtävä tarkastus YTJ:stä on jäänyt kirjaajalta te-
kemättä. Luvussa 6.4 olevien haastattelutulosten perusteella oikeushenkilön
laillisen edustajan kohdalla ei esiintynyt epäkohtia lainkaan.

Yhteenveto tutkimusten vertailusta

Tutkimusten vertailusta voi päätellä, että joitain samoja kirjaamisen ja tiedon
selvityksessä tapahtuneista puutteista esiintyy vielä 10 vuoden jälkeen esitut-
kintapöytäkirjoissa. Itse asiassa tuoreimmasta VKSV:n kysely tehtiin 2014,
neljä vuotta sitten ja sitä edellinen 2008, 10 vuotta sitten. Molemmassa aikai-
semmassa VKSV:n tutkimuksessa oli tutkittu samoja epäkohtia kuin tässä tut-
kimuksessani. Jopa kymmenen vuoden takainen puutteellisuus toistuu asian-
osaisten nimi- ja yhteystietojen kirjaamisessa. Tulokset osoittivat sen, että yh-
teyttä on tekemäni ja VKSV:n tekemän tutkimuksen välillä ja aiemmin on tut-
kittu samaa aihetta koskevia epäkohtia.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksesta saatujen tulosten tulee olla oikeita, luotettavia ja uskottavia. Luotettavuuden mittareilla reliabiliteetilla ja validiteetilla arvioidaan, että tutkimuksessa on tutkittu oikeita asioita ja tulos on pysyvää. Reliabiliteetti mittaa sitä, että saadaanko samat tulokset, jos tutkimus tehtäisiin uudelleen. Validiteetti kertoo, onko tutkimusasetelman mukaisesti tutkittu tutkimusongelmaan liittyviä asioita. (Kananen 2014, 146–154; Kananen 2015, 337–344; Pitkäranta 2014, 117)

Tutkimuksen toteutuksessa pyrin huomioimaan ja toteuttamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja tieteellisen tutkimuksen periaatteita, tutkimuksen jokaisessa vaiheessa: tutkimussuunnittelussa, teoriaosuudessa, haastattelun suunnittelussa ja toteutuksessa, tulosten analysoinnissa ja raportoinnissa.

Lähteinä teoriaosuudessa käyttämäni ajantasainen lainsäädäntö oli valittu käsitteilyssä olevan oikeudenalan mukaisesti. Teoria-aineistossa olen käyttänyt enintään 10 vuotta vanhaa kirjallisuutta. Internetsivustoja käytin lähteinä vain, mikäli niiden sisältö perustui lainsäädäntöön, mikä voidaan tällöin katsoa oikeuslähteeksi. Tällaisia lähteitä olivat muun muassa Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) ja Syyttäjälaitoksen internet-sivut. Tilastot, joiden tietoja olen hyödyntänyt tekstissä ja käyttänyt asioiden havainnollistamiseen, ovat olleet tuoreinta tietoa ja luotettavasta lähteestä, Suomen virallisista tilastoista (SVT). Epävarmoihin asioihin olen kysynyt tarkentavia tietoja sen alan asiantuntijoilta, joita asia koskee. Esimerkiksi tarkistin Poliisiammattikorkeakoulun lehtorilta heidän uusimman opetussuunnitelman sisältöä yhtiöoikeuden osalta. Olen saanut tietoa esitutkintaan liittyvistä asioista työpaikkaohjaajaltani, rikoskomisario Marko Leposelta. Se on ollut tärkeää, koska työharjoittelusta on kulunut aikaa, eikä kaikki tieto löydy Poliisihallituksen ohjeistuksista tai muista-kaan oikeuslähteistä.

Tutkimuskohteeksi on valittu mielestäni juuri oikea kohderyhmä, koska syyttäjä on myös tutkimuksen näkökulmana ja oikeudenalan ammattilainen. Validiteetti on mielestäni toteutunut hyvin, minkä todistaa myös VKSV:n kyselystä ilmennyt aiheen samankaltaisuus tutkimukseni kanssa. Validiteetti eli oikeiden

asioiden tutkiminen toteutui myös siinä, että juuri tutkimukseeni rajatut PAT-JAN tietoryhmien tiedot etenevät esitutkinnasta syyttäjälle. Itse en yhteyttä heti ymmärtänyt, ainakaan kaikkien tietoryhmien kohdalta. Haastatteluun liittyvä luotettavuus ilmeni tutkimusluvan kysymisellä, syyttäjille luvatus anonymiteetin säilymisellä ja hyvällä aiheen mukaisella teemahaastattelurungon suunnittelulla.

7.2 Kehitysehdotukset kirjaamisen laatuun

Tutkimuksen alkuaajoista lähtien on mielessäni ollut oikeushenkilön syvällisempien tietojen tarkastaminen PRH:n tarjoamasta Virre-tietopalvelusta. Perustiedot ovat maksuttomia, mutta palvelun tarjoamat laajemmat tiedot yrityksistä ovat maksullisia. Olisiko Virre-tietopalvelusta saatavista tehtävät ja asemat yrityksessä -tiedoista apua yrityksen laillisen edustajan selvittämisessä? (PRH Virre 2018.) Onhan poliisilla muiden viranomaisten kanssa yhteiskäytössä olevia järjestelmiä, jotka ovat muille maksullisia, mutta poliisille rikosten tutkimuksessa maksuttomia.

Toinen kehitysidea voisi olla sähköisen palautejärjestelmän luominen esitutkinnan ja syyttäjän välille. PATJA-järjestelmään tai tulevaan VITJA-viranomaisjärjestelmään kehitettävä toiminto, joka pakottaisi Y-tunnuksen tarkistamiseen tai toisi automaattisesti tiedon PATJA-järjestelmään Y-tunnuksen perusteella. Haastattelussa tuli ilmi syyttäjien motivaatiota heikentävä sähköpostittelu, muun muassa yrityksen toiminimeä koskevien epäkohtien ilmoittamisessa esitutkintaan. Yleisesti syyttäjät korjaavat itse ja palaute jää antamatta, jolloin tietämättömyys esitutkinnassa syntyvistä epäkohdista ei ainakaan poista ongelmaa. Varmistin haastattelussa, ettei vain käytössä ole sähköpostin lisäksi jotain järjestelmää, eikä sellaista ollut.

Kolmantena ajatuksena parantaa kirjaamisen laatua on aika yleisluontoinen seikka, johon ei varmastikaan pysty vaikuttamaan kovinkaan helposti. Se olisi Polamkin opetussuunnitelmaan ja sen toteutukseen otettava pakollinen yhtiöoikeuden opintojakso, jossa käsiteltäisiin juuri poliisin tutkinnan kannalta tarvittavia alueita.

8 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö oli työelämälähtöinen tutkimus. Onnistumisen tunteen loi työharjoittelussa havaitsemani epävarmuus yhtiöoikeuteen liittyvästä oikeushenkilön edustajan merkitsemisestä PATJAAN. Havaintoni antoi tutkimusaiheen opinnäytetyölleni. Aihe kuitenkin laajeni hiukan alkuperäisestä aiheesta, joka käsitteli oikeushenkilön edustajan asemaa, oikeuksia ja velvollisuuksia rikosprosessissa. Ohjaava opettajani ohjeisti, että aihetta täytyi laajentaa niukan teoria-aineiston vuoksi. Aihe laajentui rikosilmoituksen kirjaamiseen koskevaan tutkimusongelmaan. Tutkimusaihe oli minulle todella mieluinen, mikä oli suurin motivaatiooni vaikuttava tekijä. Mielenkiintoisen aiheen turvin jaksoin toteuttaa tutkimuksen kaikesta huolimatta. Minäkään en välttynyt epätoivon hetkiltä.

Tutkimusprosessin aikana oli mutkiakin matkassa. Opinnäytetyöprosessin alussa suunnittelin tekeväni kaikkea mahdollista. Sain prosessin loppuvaiheessa huomata voimavarojeni rajallisuuden. Jouduin poistamaan jo valmiiksi suunnittelemani kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän mukaisen aineistonkeruumenetelmän eli sähköisen kyselyn niille, jotka kirjaavat rikosilmoituksia Kaakkois-Suomen alueen poliisilaitoksilla. Silloin tutkimuksen ratkaisumenetelmänä olisi ollut triangulaatio eli sekoitus laadullisen ja määrällisen menetelmien käyttöä tutkimuksen ongelman ratkaisemisessa.

Mielestäni tutkimukseni vastasi toimeksiantajani, Kouvolan pääpoliisiaseman, rikosylikomisarion Juha Junkkarin toivetta siitä, että opinnäytetyöni koskisi esitutinnan laadun parantamista. Vaikka aihe ja näkökulma muuttuivat, niin toimeksiantajani toive toteutui. Tutkimuksen tekeminen on ollut aika haastavaa ensinnäkin aiheen kannalta, koska kolmen kuukauden harjoittelu ei mahdollistanut kovin syvällistä pohjatuntemusta aiheelle. Toiseksi valitsin jo opinnoissa haasteellisimmaksi kokemieni opintojaksojen oikeudenalat: rikos-, prosessi- ja yhtiöoikeuden. Se oli suuri riski mutta haasteena mielestäni kannatti. Jatkotutkimusaihetta mietin siinä vaiheessa, kun päätin olla toteuttamatta sähköistä kyselyä Kaakkois-Suomen alueen poliisilaitoksilla rikosilmoitusten kirjauksia tekeville. Heiltä voisi kysyä, minkä tietojen kirjaus on heille vaikeinta ja mikä siihen mahdollisesti olisi syynä.

LÄHTEET

Apulaisoikeuskansleri. 2016. Tutkintailmoituksen käsittely poliisilaitoksella. Päättös Dnro C. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.okv.fi/media/filer_public/86/af/86afeefc-fe5f-4bba-8f29-71395a245e7e/okv_1537_1_2015.pdf [viitattu 9.11.2017].

Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

Helminen K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2014. Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. uudistettu painos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. s.a. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

HO 2017:111621.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. 4. uudistettu painos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Jokela, A. 2016. Oikeudenkäynnin perusteet, periaatteet ja instituutiot. Oikeudenkäynti I. 3. uudistettu painos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Julkisuuslaki = Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.

Kaakkois-Suomen poliisilaitos. 2016. Perustutkintasektorin työjärjestys. Poliisin sisäinen intra [viitattu 15.10.2017].

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaupparekisterilaki 2.2.1979/129.

KKO 2013:57.

KKO 2011:66.

Kielilaki 6.6.2003/423.

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.

Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 27.9.1919/122.

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110.

Laki syyttäjälaitoksesta 13.5.2011/439.

Leponen, M. 2017. Sähköpostikeskustelu 28.10.2017.

Mähönen, J. & Villa, S. 2015. Osakeyhtiö I. Yleiset opit. 3. uudistettu painos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Oikeusministeriö. 2017. Yhtiöoikeus. WWW-dokumentti. Saatavissa <http://oikeusministerio.fi/yhtiooikeus> [viitattu 29.12.2017].

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.

Osuuskuntalaki 14.6.2013/421.

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806.

Partanen, J. 2014. Esitutkinta-aineiston laatu todistusharkinnassa. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro-gradu -työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144402/GRADU_Partanen_Final.pdf?sequence=2 [viitattu 1.2.2018].

Pitkänen, O., Tiilikka, P. & Warma, E. 2013. Henkilötietojen suoja. Helsinki: Talentum Media Oy.

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammattikorkeakouluun. E-kirja. Jokioinen: e-Oppi Oy.

Polamk = Poliisiammattikorkeakoulu. 2016. Poliisi (AMK) -tutkinto (180 op). Opetussuunnitelma 2016–2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/26969_AMK_ops.pdf?8d4c2530c25bd488 [viitattu 15.10.2017].

Polamk = Poliisiammattikorkeakoulu. 2017. Poliisi (AMK) -tutkinto (180 op). Opetussuunnitelma 2017–2018. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/61107_Poliisi_AMK_ops_2017-2018.pdf?3151017b1b54d588 [viitattu 15.10.2017].

Polamk = Poliisiammattikorkeakoulu. 2018. Sähköposti 21.1.2018.

Poliisi.fi. 2014. Tulostettavat rikosilmoituslomakkeet. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.poliisi.fi/rikokset/tulostettavat_rikosilmoituslomakkeet [viitattu 15.10.2017].

Poliisi.fi. 2018. Rikosilmoitus. Saatavissa: http://www.poliisi.fi/rikokset/rikosilmoitus/rikosilmoitus_selkokielell%C3%A4 [viitattu 7.1.2018].

Poliisihallitus. 2013. Tietojen kirjaaminen poliisiasian tietojärjestelmään (PATJA). Poliisin sisäinen intra [viitattu 15.10.2017].

Poliisihallitus. 2016. Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta. Poliisin sisäinen intra [viitattu 15.10.2017].

Poliisilaki 22.7.2011/872.

Poliisin henkilötietolaki = Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22.8.2003/761.

PRH = Patentti- ja rekisterihallitus. 2017. Yrityksen nimi. WWW-dokumentti. Päivitetty 24.08.2017. Saatavissa: <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenimet/nimiohjeet.html#yritysmuodontunnus> [viitattu 29.12.2017].

PRH = Patentti- ja rekisterihallitus. 2018. Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html> [viitattu 15.2.2018].

PRH Virre 2018. Rekisterihaut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://virre.prh.fi/novus/companySearch?execution=e2s2#search-result> [viitattu 15.2.2018].

Pönkä, V. 2017. Osakeyhtiöoikeuden oppikirja. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta.

Rantaeskola, S. (toim.), Halme, K., Kortesalmi, L., Lönnroth, K., Parviainen, J., Saukonen, T. & Springare, S. 2014. Esitutkintalaki – Kommentaari. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Rautiainen, T. 2017. Internetin välityksellä tehtävän rikosilmoituksen käsittelyprosessi. Prosessin tarkastelu ja kehittäminen. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124881/ON_Rautiainen_Tommi.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 15.10.2017].

Rikollisuustilanne 2016. 2017. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. PDF-dokumentti. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 22/2017. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/191756> [viitattu 18.12.2017].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2015. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. WWW-dokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> [viitattu 15.1.17].

Salmi, V. 2013. Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena – Yritysuhritutkimus 2010. PDF-dokumentti. Kaupan turvallisuuspäivä 8.10.2013. Oikeuspoliittinen

tutkimuslaitos. Saatavissa:

https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwjC0sOcjfHYAhWHliwKHVq1BBAQFghC-MAM&url=http%3A%2F%2Fkauppa.fi%2Fcontent%2Fdownload%2F69603%2F904250%2Ffile%2Fkauppa%2520ja%2520teollisuus%2520rikosten%2520kohteena.pdf&usg=AOvVaw2_yUdS-qAl3y4qIM4oxZlr [viitattu 18.12.2017].

Sinetti. 2017. Poliisin sisäinen intra.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

SVT = Suomen virallinen tilasto. 2017. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Rikokset kuukausittain 2009-2017 (ennakko). WWW-dokumentti. Päivitetty 19.10.2017. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_rpk/statfin_rpk_pxt_001.px/table/tableViewLayout2/?rxid=f66594cb-0475-459e-9eb4-a8f7b78b4884 [viitattu 10.2.2018].

Syyttäjälaitos. 2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeus.fi/syyttaja/fi/index/syyttajalaitos.html> [viitattu 10.2.2018].

Syyttäjät. 2017. Salpausselän syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjät. Haastattelu 7.12.2017.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2013. Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. 2. uudistettu painos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2016. Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3. uudistettu painos. E-kirja. Juridica-kirjasarja 12. teos. Alma Talent Oy.

Tietosuojaavaltuutetun toimisto. 2017. Ota oppaaksi henkilötietolaki. 2017. PDF-dokumentti. Päivitetty 16.10.2017. Saatavissa: http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojaavaltuutettu/tietosuojaavaltuutetun-toimisto/oppaat/6Jfq8WnQ7/Ota_oppaaksi_henkilotietolaki.pdf [viitattu 9.11.2017].

Tilastokeskus. 2015. Tietoa tilastoista. Rikos- ja pakkokeinotilasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.03.2015. Saatavissa: <https://www.stat.fi/meta/til/rpk.html> [viitattu 5.2.2018].

Toiminimilaki 2.2.1979/128.

Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Juridica-kirjasarjan 28. teos. E-kirja. Alma Talent Oy.

Villa, S. 2013. Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

VKSV = Valtakunnansyyttäjänvirasto. 2014. Esitutkintapöytäkirjojen laatukyselyn tuloksista ja niiden hyödyntämisestä.

Yritys- ja yhteisötietolaki 16.3.2001/244.

YTJ = Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. 2017. Y-tunnus. WWW-dokumentti.
Saatavissa: <https://www.ytj.fi/index/y-tunnus.html> [viitattu 13.11.2017].

Rikosilmoitus anastetusta omaisuudesta

Ilmoittaja			Ilmoittaja		
Sukunimi, etunimi			Luonnollinen henkilö		
Henkilötunnus			Rikosilmoituksen tekijän tiedot.		
Ammatti			Ilmoittajan ei tarvitse olla rikoksen uhri eli asianomistaja.		
Osoite					
Postinumero ja -toimipaikka					
Sähköposti			Puhelin toimeen kotiin		
Puhelin toimituksessa (ajaksi)			Mätkäpuhelin		
Asianomistajan tiedot (ellei sama kuin ilmoittaja)					
☐ Yhteisöhenkilö ☐ Oikeushenkilö (yhtiys, yhteisö, lms.)					
Yhtiys / yhteisö			Ly-tunnus		
Sukunimi, etunimi (yhtiöyksen / yhteisöyksen edustajan)			Henkilötunnus		
Ammatti			Kansalaisuus		
Osoite			Postinumero ja -toimipaikka		
Sähköposti			Puhelin toimeen kotiin		
Puhelin toimituksessa (ajaksi)			Mätkäpuhelin		
Tapahtuma-aika					
Omaisuus vietiä hallussa			Omaisuus todettu anastetuksi		
Vikopäivä	PVM	Kelonaika	Vikopäivä	PVM	Kelonaika
Tapahtumapaikka					
Maa			Paikkatunti		
Katuosoite			Tapahtumapaikka (esim. puisto, asunto)		
Selostus tapahtumasta					
Tarkka, selkeä ja kattava kuvaus tapahtumasta.					
Ajoneuvotiedot					
Täytetään kun omaisuus on anastettu moottoriajoneuvosta					
Rekisterinumero			Ajoneuvoluokka		
Merkki ja malli			Vär		
Ajoneuvo on lukittu			Vakuutusyhtiö ja -numero		
☐ Kyllä ☐ Ei					
Anastettu omaisuus					
Ei ole					
Hankintavuosi			Hankintamäärä		
Tunniste tai erikoistunnusmerkki					
Lukitustieto					
Vaikuttaa kirjaamistilanteessa rikosnimikkeeseen					
Anastettu omaisuus eriteltynä					

Esine	
Hankintavuosi	Hankintahinta
Tunniste tai erikoistuntemerkki	
Esine oli lukitussa tilassa ☐ Kyllä ☐ Ei	
Silminnäkijän tiedot Sukunimi, etunimi Henkilötunnus	
Ammatti	Kansalaisuus
Osoite	Postinumero ja -toimipaikka
Sähköposti	Puhelin toimeen kotiin
Puhailin tavoitettavissa (aika)	Matkapuhelin
Vaadin tekijälle rangaistusta ☐ Kyllä ☐ Ei	
Suostun rangaistumääräysmenettelyyn (asia voidaan käsitellä sakolla) ☐ Kyllä ☐ Ei	
Ilmoitusjäljennös ☐ Noudetaan ☐ Postitse ☐ Faxilla numeroon	
Allekirjoitus Päiväys, allekirjoitus ja nimen selvitys	
Päiväys, allekirjoitus	

Lukitustieto
 Vaikuttaa rikosnimikkeeseen:
 näpistys vs. varkaus

Todistajatiedot
 Luonnollinen henkilö
 Taphtuman silminnäkijä

Asianomistajan rangaistusvaatimus:
 Tutkinnan aloittamisen edellytys asianomistajarikoksissa.

Ilmoitusjäljennös
 Yleensä vakuutusyhtiöiden vaatimus todisteeksi tehdystä rikosilmoituksesta

Kuva 1. Kuvassa on poliisi.fi-internetsivuilta saatava tulostettava rikosilmoituslomake, jos omaisuutta on anastettu. Kehystetyissä kohdissa ovat PATJA-järjestelmän päänäköymän tietoryhmiin kirjattavat tiedot, jotka kuvataan luvuissa 4.4, 4.6–4.8. Kuvattuna ei siis ole ajoneuvon- ja esineen anastamisesta täytettävät tiedot. Kohdilla, jotka eivät ole kehystettyjä on kuitenkin vaikutusta siihen, mitä kirjataan. Esimerkiksi lukitustieto vaikuttaa rikosnimikkeeseen. Lyhyt selostus kirjattavasta tiedosta ilmenee oikealla laatikossa. (Poliisi.fi 2017.)

Teemahaastattelu 7.12.2017

Haastattelija:	Mia Pellikka
Oppilaitos:	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (XAMK)
Erikoistumisala:	Julkishallinto ja juridiikka
Haastattelun tarkoitus:	Tutkimuksella selvitetään syyttäjän näkökulmasta esitutkinta-aineiston puutteiden ja virheiden (epäkohtien) vaikuttavuus syyttäjän työhön. Tutkimuksessa syyttäjät ovat keskeisin kohderyhmä.
Opinnäytetyön nimi:	Rikosilmoituksen kirjaamisen epäkohdat ja niiden vaikutus syyttäjän työhön
Haastateltavat/ kohderyhmä:	<p>Kihlakunnansyyttäjät, yhteensä 5 hlöä</p> <ul style="list-style-type: none">– apulaispäällikkö– 3 x syyttäjä– apulaissyyttäjä
Ajankohta:	7.12.2017 Klo 14:00–15.15
Haastattelupaikka:	Salpausselän syyttäjänvirasto Kouvolan päätoimipaikka Vuorikatu 1, 45100 Kouvola (Kouvolan poliisi- ja oikeustalo)
Haastattelun kesto:	1 tunti 9 minuuttia
Äänityslaitte:	Olympus-sanelin, Digital voice recorder, VN-741PC
Tallennusmuoto:	MP3

Taustatietoa syyttäjistä:

Virkanimike, tehtävänimike, koulutus

Työkokemus syyttäjän työstä

Kouvolan syyttäjänviraston kokoonpano

Teemat:

1. Syyttäjän osallisuus, asema ja merkitys rikosprosessissa ja esitutkintayhteistyö poliisin kanssa

2. Syyttäjien havaitsemat epäkohdat esitutkinta-aineistossa: esitutkintapöytäkirjassa.

- PATJA-järjestelmän tietoryhmien läpikäyminen

3. Esitutkinta-aineistossa esiintyvät epäkohdat, jotka toistuvat syyttäjälle saapuvassa aineistossa;

4. ja niiden vaikuttavuus syyttäjän työhön sekä rikosasian käsittelyyn ja etenemiseen rikosprosessissa.

5. Syyttäjän toimenpiteet havaitessaan epäkohdan

Lopuksi yleistä keskustelua haastattelun aiheisiin liittyen ja syyttäjien mahdollisuus korostaa haluamaansa asiaa tai saattaa tämän tutkimuksen myötä jonkin seikan esitutkinnan tietoi-suuteen.